



**T.C.**

**NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ**

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**FELSEFE VE DİN BİLİMLER ANA BİLİM DALI**

**DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI**

**SOMALİ'DE DİN VE TOPLUM**

**Hassan ABDİRİZAK AHMED NUR**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN**

**Prof. Dr. Mehmet AKGÜL**

**Konya-2019**





T.C.  
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ  
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü



### Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	HASSAN ABDİRİZAK AHMEDNUR -		
	Numarası	168702061014		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimler / Din Sosyolojisi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	<input checked="" type="checkbox"/>	
		Doktora	<input type="checkbox"/>	
Tezin Adı	SOMALI'DE DİN VE TOPLUM			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı  
İmzası

HASSAN ABDİRİZAK AHMEDNUR -



T.C.  
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ  
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü



### YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	HASSAN ABDİRİZAK AHMED NOR
	Numarası	768102062024
	Ana Bilim / Bilim Dalı	FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI / DİN sosyolojisi
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mehmet AKGÜL
	Tezin Adı	SOMALİDE DİN VE TOPLUM

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Somalide Din ve Toplum başlıklı bu çalışma 08.08.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Mehmet AKGÜL	
2	Prof. Dr.	Benjamin SOLMAZ	
3	Doç. Dr. İbrahim Hıncal	Mustafa ÖZDEMİR	

## ÖNSÖZ

Hiçbir din sadece bireylerin içinde yaşayan subjektif bir tecrübe olarak kalmaz. Tam tersine somut bir şekil veya tavır haline dönüşerek objektifleşir. Böylece toplum ile din karşılıklı olarak birbirini etkilemeye başlar, din sadece toplumsal hayatta tezahür etmekle kalmamıştır aynı zamanda insanların kaynaşması dayanışması ve bütünleşmesinde önemli rol oynamıştır. Din doğal ve sosyal bir gerçekliktir. Dinin objektifliği, dinin görünürlüğünü, ilişkisel düzeylerin, sosyal boyutlarını dinlendirilmeye çalışmaktadır. Dinle ve toplum birbirinden ayrı düşünülemez.

Bireyler, kişilik farklılıklarına rağmen, toplumla bütünleşmeyi, toplumla uyumlu bir kimlik kazanmayı, toplumun kendine özgü davranış ve düşünce kalıplarına uygun olarak hareket etmeyi toplumsallaşma sürecinde öğrenmektedir. İnsan toplumlarının olduğu her yerde dinin de var olduğunu ama dinin her toplumdaki belirleyicisinin de görünüm biçimi farklı olmaktadır.

Somali'nin tarihine bakıldığında çeşitli sebeplerinden dolayı dünyanın büyük güçler tarafından savaş alanına dönüşmüş, hep kargaşa ve istikrarsızlık devam etmiştir, aynı zamanda Somali toplumunun kendi içinden kabilecilik anlayışı da bu kargaşanın ve istikrarsızlığının kat kat eklemiştir, bunlardan dolayı Somali halkının bir çok imkan`dan mahrum bırakmıştır.

Sömürge kuvvetlerinin amacı sadece ülke ve toprağa el koymakta değil, aynı zamanda bastıkları topraklarındaki bulunan toplumun kültürleri ve manevi değerleri değiştirmek idi. En çok Afrika ülkeleri kendi dini, dili ve kültürü değiştirmeye başarırken, Afrika'daki birkaç ülkeyi ne dini ne dili ne de kültürü değiştirebildiler bunların en güzel örneği de Somali`dir.

Öncelikle bu çalışmamızın Somali'nin hakkında genel bilgi vermekte olup özellikle Somali'de din ve toplum konusunu ağırlık verilecektir. Bu çalışma iki önemli bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümden Somali'nin hakkında genel bilgi vermek olup Somali'nin sosyo-kültürel yapısı hakkında bilgi verilecek, ikinci bölümde ise Somali'deki dini yapı konusu üzerinde durmuş olacağız.

Burada çalışmamızın gerek plan ve gerekse kaynak aşamasında yardımlarını esirgemeyen, büyük bir sabırla sorularıma ve sorunlarıma cevap olan kıymetli hocam Prof.Dr. Mehmet AKGÜL 'e teşekkür eder ve saygılarımı sunuyorum Bu vesile ile beni doğumdan bugüne kadar yetiştirip ve emeklerini hiçbir zaman ödemeyeceğim anneme şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca bize bu eğitim fırsatı veren Türkiye Cumhuriyeti ve misafirperver halkına teşekkürü bir borç bilirim.



## ÖZET

İslamiyet, Somali'ye en erken dönemine gelmiştir. Tarihsel olarak gelişim süreci gösteren Somali'nin dinsel yapısı hâlihazırda Sünni İslam yapısına sahiptir. Bunun yanında, bir Afrika ülkesi olan Somali'nin toplumu büyük çoğunlukla göçebe kültüre sahip olmakla ve bu doğrultusunda toplumunun sosyo-kültürel yapısı ve dini hayatı üzerinde geniş bir etkiye sahiptir.

Göçebe hayatının yanında Somali'nin farklı yerleşik hayatı benimsenen bölgelerinde zaman içerisinde farklı cemaatler ve dini gruplar ortaya çıkmıştır. Dini gruplar daha dindarca bir yaşam sürmek için din eksenli oluşturulan sosyal organizasyonlar olduğu düşünüldüğünde dini hayatın en önemli unsurlarından birisi olma vasfını taşımaktadır. Dini gruplar yanında dinin sosyal anlamda etkisini gösterdiği başka bir kurum ailedir.

Aile, insanlığın tarihiyle birlikte var olan bir kurum olup toplum, devlet ve fert için alternatif kabul etmeyen sosyal, ekonomik, kültürel ve biyolojik görevler sahiptir. Somali'deki aile yapısı geleneksel biçimi mevcut olup erkekler karar alma konusunda ön planda tutmaktadır.

Araştırmamızı iki bölüme ayırarak yapılmıştır. Birinci bölümde Somali hakkında genel bilgiler, Somali'nin coğrafik durumu, tarihçesi, ekonomisi, etnik yapısı ve nüfusu gibi konular ele alınmakta olup aynı zamanda Somali'deki aile yapısı, evlilik kurumu ve eğitim gibi konular izah etmeye çalışılmaktadır. İkinci bölümde ise Somali'deki dini yapısı, İslam'ın Somali'ye girişi, dini eğitim ve öğretim kurumları, dinsel farklılıklar ve gruplar, mezhep farklılığı gibi konular ele alınmaya çalışılmaktadır.

**Anahtar kelimeler:** Aile, Din, Dini Gruplar, Kültür, Somali, Tarih, Toplum.

## **ABSTRACT**

Islam came to Somalia in its earliest period. The religious structure of Somalia, which has historically developed, has a Sunni Islamic structure. In addition, the society of Somalia has, to a large degree, a nomadic culture which maintain a broad influence on the socio-cultural structure and religious life of the society.

In addition to the nomadic life, different congregations and religious groups emerged from time to time in different settled parts of Somalia. Religious groups are considered to be one of the most important elements of religious life when it is taken into account the sociological phenomena of religious organizations oriented to lead a more religious life. In addition to religious groups, another institution in which the religion shows its social influence is family.

The family is an organization that existed throughout the history of humanity and plays a social, economic, cultural and biological role that could not be fulfilled by any other social group. In the Somali context, traditionally men used to be at the forefront of decision-making.

Our research mainly discuss and explores the sociological underpinnings of this structures from religious perspective. Our thesis consists of two parts. In the first chapter, general information about Somalia, geographical status, history, economy, ethnicity and population of Somalia are discussed. At the same time, it is tried to explain the family structure, marriage institution and education in Somalia.

In the second part, the religious structure in Somalia, the introduction of Islam to Somalia, religious education, education institutions, religious differences and sectarian differences are extensively analysed.

**Keyword** : Culture,Family, History, Religion, Religious Groups, Society, Somali.

## İÇİNDEKİLER

<b>BİLİMSEL ETİK</b> .....	<b>iii</b>
<b>YÜKSEK LİSANS TEZ KABUL FORMU</b> .....	<b>iv</b>
<b>ÖNSÖZ</b> .....	<b>v</b>
<b>ÖZET</b> .....	<b>vii</b>
<b>ABSTRACT</b> .....	<b>viii</b>
<b>İÇİNDEKİLER</b> .....	<b>ix</b>
<b>KISALTMALAR</b> .....	<b>x</b>
<b>1. GİRİŞ</b> .....	<b>1</b>
<b>1.1. Araştırmanın Konusu</b> .....	<b>1</b>
<b>1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi</b> .....	<b>1</b>
<b>1.3. Araştırmanın Sınırlıkları ve Yöntemleri</b> .....	<b>2</b>
<b>2. BİRİNCİ BÖLÜM: SOMALİ'NİN SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI</b> .....	<b>3</b>
2.1. Coğrafi Durum Ve Jeopolitik Yeri.....	3
2.2. Tarihi Durum.....	6
2.3. Ekonomik Durumu.....	11
2.4. Siyasi Yapısı.....	12
2.5. Etnik Yapısı.....	13
2.6. Nüfus Yapısı.....	14
2.7. Eğitim Durumu.....	15
2.8. Toplum ve Kültür.....	17
<b>3. İKİNCİ BÖLÜM: SOMALİ'DEKİ DİNİ YAPI</b> .....	<b>25</b>
3.1. İslam`ın Somali`ye Girişi .....	25
3.2. Dini Eğitim ve Öğretim Kurumları .....	26
3.5. Dinsel Farklılıklar ve Gruplar .....	28
3.6. Mezhep Farklılıklar .....	35
<b>SONUÇ</b> .....	<b>37</b>
<b>KAYNAKÇA</b> .....	<b>38</b>
<b>EKLER</b> .....	<b>42</b>
<b>ÖZGEÇMİŞ</b> .....	<b>46</b>

## KISALTMALAR

- A.g.e. : Adı geçen Eser
- A.g.m. : Adı geçen Makale
- Ans. : Ansiklopedi
- C. : Cilt
- DEİK. : Dış Ekonomik İlişkiler kurumu
- DİB. : Diyanet İşleri Başkanlığı
- Ens. : Enstitü
- NDF. : (Northern frontier District) İngilizler tarafından Kenya'ya verilen Somali Toprağıdır, şu anda Kenya'ya bağlı olmasına rağmen yaşayanlar yalnızca Somalililerdir.
- ORSAM. : Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
- s. : Sayfa
- USAK. : Uluslararası Stratejik Araştırmalar kurumu
- Yay. : Yayınları
- Yy. :Yüzyıl

# 1. GİRİŞ

## 1.1. Araştırmanın Konusu

Doğu Afrika ülkelerinden olan ve Afrika Boynuzu adı verilen bölgede bulunan Somali, Kuzeybatıdan Cibuti, kuzeyden Aden Körfezi, doğudan ve güneyden Hint Okyanusu, batıdan Etiyopya, güneybatıdan da Kenya ile çevrilidir. Halkın ekonomik olarak tarım, hayvancılık, balıkçılık ve ticaretle uğraşmaktadır.

Somali topraklarının Arap ülkelerine yakınlığı, burayı İslam'ın ilk tebliğ faaliyeti alanlarından biri haline getirmiştir. Ülkenin güney sahillerine müslüman muhacirler erken tarihlerde yerleştiler. Ülkenin kuzeyinde de Habeşistan'ın güney sınırları boyunca XIV.yüzyıldan başlayarak kurulan Zeila' Adal ve Harar gibi müslüman sultanlıkların da Somali'de İslamiyetin yayılmasında önemli tesirleri olmuştur

Somali halkının İslam dinini Medine'ye ulaşmadan ve hicretten önce Somali'ye gelen Müslümanların vasıtasıyla İslam'ı tanıdılar ve hızlı bir şekilde kabullendiler.<sup>1</sup> Somali'de İslam'ın yayılışı savaşla ve zorla olmamıştır aksine Kalplerin fethi ile olmuştur. Somali halkının %100'ü Müslüman ve aşağı yukarı aynı dil, aynı kültür ve aynı inançta oluşan bir ülkedir. Somali halkının Dini hayatı bakımından geleneksel dindarlık hakimdir.

Avrupalı sömürgeciler (XVI) gelmeden önce Somali'de bir merkez devleti mevcut değildi. Ancak Somalice (Xeer) adı verilen Aşiretler arası geleneksel hukuk kuralları ve İslami hukuk gibi yerel çatışma araçlarıyla çözebiliyorlardı ve halen güçlü bir devlet olmadığı için devamını görebilmekteyiz.

Somali'de din ve toplum ile ilgili pekçok araştırma olmayışından dolayı ve Somali ülkesi daha yakından tanımak isteyenler için bu önemli konuyu tercih ettik.

## 1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Afrika'nın Avrupa ülkeleri tarafından sömürgeleştirildiği dönemde (XVI) İngiltere ve İtalya arasında paylaşılan Somali'de yürütülen misyonerlik çalışmaları ve kültür değiştirme çabaları ile bu ülke halkının İslami kimliği kendi kültürünü ve özellikle kendi dili başta olmak üzere hiç değiştirilmeye mümkün görünmemektedir.

---

<sup>1</sup> Yusuf Aynte, Cezuru's- Somal ve'l-Ezmetu'r-Rahinnah, Daru'l-Fikri Neşriyatı, Kahire, 2009, S.21

İslam dini ilk davetin başlamasından itibaren Somali'ye girmiştir ve çabuk bir şekilde yayılan İslam dini Afrika boynuzunun büyük bölümünde halklar nezdinde kabul görmüştür. Bundan dolayı Arap yarımadasından gerek iktisadi gerek siyasi nedenlerle yapılan büyük göçlerden sonra burada ticari merkezler ve sahil kentleri kurulmaya başlanmaktadır.

Somali toplumu ve dini yapısını bir arada değerlendiren kaynakların çok az olduğu için bu tez önemli bir boşluğa doldurmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, din sosyolojisi açısından bu konuyu ele alan araştırma, Somali'deki dini ve sosyo-kültürel yapısını yakından tanımak isteyen akademisyen ve araştırmacılar için büyük bir önem taşımaktadır.

### **1.3. Araştırmanın Sınırlıkları ve Yöntemleri**

Sosyal bir varlık olan insanı, toplumda ayrı düşünmek tek başına değerlendirmek mümkün değildir. Bu doğrultuda insan ve toplum hayatı maddi ve manevi boyutlarıyla birbirini tamamlayan bir unsurdur.

Birey ve toplum denilince akla gelen en önemli olgulardan birisi “din”dir. Çünkü din bireyi bir bütün olarak muhatap eder ve hayatını her alanına etki sağlamaktadır.

Din Sosyolojisi, dini sosyolojik açıdan incelerken, dinin bizatihi kendisini değil dinin toplum kültür ve şahsiyet düzeylerinde etkilerini ele alır.

Araştırma yapılırken dokümantasyon metodu kullanılmıştır. Özellikle aile ile ilgili yazılmış olan kitap, dergi, makale ve akademik çalışmalar yanında konuyla ilgili bir çok internet sitesinden de yararlanılmıştır.

Bütün bilimsel araştırmalar belli kapsam ve sınırlıklar içerisinde yapılmaktadır, Somali'deki din ve toplumu din sosyoloji açısından ele alan bilimsel araştırmalar sayı olarak çok sınırlıdır. Bunun sebebi de ülke'de araştırmayı müsait kılacak kurum ve kuruluşların devletin çöküşü ile ilgili ortadan kalkması ile alakalı bir durumdur.

Tez konumu geniş bir konu olduğu için içindekiler'deki belirtilenmiş olduğumuz ana başlıklarının üzerine giderek bilgi vermeye çalışılmaktadır.

Bu çalışmanın sınırlıkları Somali'de sosyo-kültürel yapı ve Somali'deki dini yapı üzerinde önemle durmaya çalışılmaktadır.

## 2. BİRİNCİ BÖLÜM: SOMALİ'NİN SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI

### 2.1. Coğrafi Durum Ve Jeopolitik Yeri

Afrika'nın doğusunda olan ve Afrika Boynuzu üzerinde yer alan Somali, kuzeybatıdan Cibuti, kuzeyden Aden Körfezi, doğudan ve güneyden Hint okyanusu, batıdan Etiyopya, güneybatıdan da Kenya ile kuşatılmıştır.<sup>2</sup>

Somali'de yeryüzü şekilleri ve coğrafik yapısında farklılıklar gösterir. Bu yeryüzü şekillerini iki ana başlıkta ele alabiliriz.

1: Somali'nin yüzey şekli kuzeyde Aden ve Hint okyanusu sahilleri boyunca dar ovalar ve taşır Jubba nehri civarında olmuştur.<sup>3</sup> Güneydeki Jubba ve Şebelle ırmakları başlıcalarıdır. Bu nehirlerin büyük çoğunluğu kantonlar arasında kaybolur ve sadece Jubba nehri Hint Okyanusuna kavuşmaktadır. Kuzey'deki ovalarda tarım genellikle yağmur suyuyla hayat bulur. Güney ovalarda da yağmura dayalı tarım yapılan ovaların yanında da akarsularla yetiştirilen hatırı sayılır tarım alanlarıdır.<sup>4</sup>

2: Batıya doğru gittikçe arazinin yükseltisinin arttığı görünmektedir. Bu yükselti Batı Somali denilen Ogadenya'ya kadar sürer. Kuzey bölgelerinde sıradağlar bulunur. Özellikle kuzeydoğuda dağ silsileleri dikkati çeker. Gools sıradağları bunların en yüksek tepelerin bulunduğu yer olup burada rakım 550 ile 6000 metre arasında değişmektedir. Surrat dağının zirvesi kuzeydoğunun en yüksek tepesidir.<sup>5</sup>

Somali stratejik ve önemli bir konuma sahiptir, bir yandan Hint Okyanusu sahillerine sahip olması diğer bir yandan da Kızıldeniz de Bab'ül Mendep boğazına hükmetmesi bakımından son derece önemlidir. Somali, aynı zamanda Afrika'daki en uzun kıyı şeridinde sahip olan ülkelerden biri olup, yaklaşık bu rakam 3333 km'dir. Somali konumu ile uluslararası ticari önem taşıyan Aden körfezi, Akdeniz ve Arap denizi arasında bağlantı sağlayabilmektedir ve bu nedenle stratejik öneme sahiptir.

Somali'de iki ana nehir vardır, bunlar Şebelle nehir ve Juba nehridir. Bu iki ana nehir insanlara, bitkilere ve hayvanlara en yararlı suları taşırlar. Şebelle nehrin kaynağı

---

<sup>2</sup> Bkz. Ek:1

<sup>3</sup> Mohammed HINDI. Jukurafiyatu's –Somaal. Darulma a'-rife Neşriyeti. Kahire: s.10

<sup>4</sup> Abdulwahab HUSSEIN. Et-tedarus's –Somaal. s. 167.

<sup>5</sup> Abdulwahab HUSSEIN. A. g. e S. 168

Agisso Etiyopya'dan başlar Dhaytubaako bölgesine kadar 1500 km yol kat edip Hint okyanusuna ulaşmadan suyu biter ve bu durumda geniş arazileri sulayarak son bulur. Jubba nehri ise dört ve sekiz kuzey aralarında 1004 km uzunluğu sahip olduğundan Şebelle nehrinden daha büyüktür<sup>6</sup> ve insanlar, bitkiler ve hayvanlar açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Jubba nehrinin suları Kismayo şehrinden yakın bir yerde Hint okyanusuna ulaşır.<sup>7</sup> Ayrıca ülkenin genel yüzölçümü 637.660 km<sup>2</sup> olduğuna işaret etmekte fayda vardır. Somali tropikal ülkelerden biri olmakta olup genelde havalar sıcaktır özellikle kuzeye gittikçe yağmurlar az olduğundan daha kuraktır. Mart ve Nisan aylarında en sıcak günler yaşanmaktadır, zira bu aylarda güneş ekvator üzerinden geçmektedir.<sup>8</sup>

Somali'de toplumsal yerleşim yapısı, kırsal ve kentten oluşmaktadır.

Köy: küçük nüfusa sahip, insanların birbirini daha yakından tanıdığı, gelir kaynaklarının az, akrabalık dayanışmanın güçlü olduğu yerleşim birimlerine köy denir.

Somali toplumu XIX.yüzyılın öncesi Somali toplumun yaklaşık yüzde 90'i hayatını kırsal'da sürmekte olup hayvancılıkla uğraşmaktadır. Kırsal'daki yerleşim yerleri kalıcı olmadığı için özel yapıları ve cadır şeklinde yapılmış tekli odalar *Aqal* denilen bir yapıda hayatlarını sürdürmektedir. Taşınabilir yapıda olan bu evler, göçebe hayatını bensimseyen Somali hanelerine kuraklığın olduğu yerlerden gidip yağmurlu olan yerlere kolayca gidebilmektedir. *Aqal'in* yanında hayvanlar için de hayvan barınağı yapılmaktadır. Kırsal'da okulu ve çarşısı bulunmamakla beraber ancak bazı kırsal'da geleneksel Kur'an kursları bulunmaktadır. Eskisinden az da olsa bu geleneklerin halen varlığını sürdürmektedir.

Köy'deki yaşayanlar beslenme ihtiyaçları hayvanların süt ve eti ile karşılamaktadır bunun dışındaki diğer ihtiyaçları ise en yakın şehirlere gidip sağlanmaktadır. Köydeki yaşam şehirlerden farklı olarak aileler tek tek şeklinde yaşar, ayrıca nadıran akrabaların grup şeklinde yaşadıkları yerleri de bulunmaktadır.

Bir başka yerleşme biçimi olan Kent, dar anlamda kent sayısının ve kentlerde yaşayan insan artması anlamına gelirken; geniş anlamda, sanayileşmeye ve ekonomik

<sup>6</sup> Hamdi SALİM. Es-somaal kadimen ve Hadisen, Daru'l-kavmiyye Neşriyatı. Kahire.1965, S.40

<sup>7</sup> Muhammed SUUDI. .Manakhu's- Somaal ( mashuşşamil licumhuriyetis 'somaal). S. 66

<sup>8</sup> Muhammed SUUDI, a. g. e. S.77

gelişmeye bağlı olarak, kent sayısının fazla olması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim süreci şeklinde tanımlanmaktadır.<sup>9</sup>

Kentler tarihsel ve toplumsal koşullar açısından genel bir yerleşim birimi oluşturmasına rağmen, farklılıkları da içinde barındıran bir yapıyı göstermektedir. Sosyo-ekonomik gelişmelere bağlı olarak kent kavramının içeriğinde de bazı değişimler olmuştur. Sosyo-ekonomik değişim ve insan davranışı ile ilgili olarak yaşanan bu değişim süreci, kentleşme kavramının ortaya çıkmasına sebep olmuştur<sup>10</sup>. Somali kentleşme süreci sömürgeciliğin bittiği 20.yüzyılın ortasında ve Somali Cumhuriyetini kuruluş (1960) dönemine başladığını söylemek mümkündür.

Somali'deki kentleşme olgusunu biçimlendiren temel unsurlar, Somali'nin toplumsal, kültürel, ekonomik yapısı, siyasal, değer ve normalardır. Somali'de kentleşme unsuru, diğer ülkelerden farklılık göstermektedir. Çoğu ülkelerde kentleşmenin sanayileşme ve siyasallaşma ile başlamakta, Somali'de ise kentleşme olgusu, kuraklık nedeniyle köy'deki yaşam şartların zorlaşması, tarımdaki değişimler sonucu ve toplumsal değişim süreci ile köyden kente göç hareketleri başlayıp, böylece kentleşme olgusu ortaya çıkmıştır.

Somali'de yağış ve sıcaklık bakımından dört mevsimi mevcuttur.

**Jiilal:** Aralık ayından mart sonuna kadar sıcaklığın en yoğun olduğu dönemdir.

Mart ayında sıcaklık 35 dereceye ulaşır.<sup>11</sup>

**Gu'**: Nisanla haziran arası yağmur mevsimidir. Bu süreçte Ülkenin ana sektörünü pirinç ve şeker kamışları yetiştirilmektedir..

**Xaga:** Haziran'dan eylül ayının başlarına kadar güney sahillerine düzensiz yağmur yağışları vardır ama kuzey Somali'de en sıcak zaman dilimini oluşturur.<sup>12</sup>

**Deyr** : Ekimle aralık arasındır ve bu aylarda da ikinci yağmur mevsimidir. Ancak bu mevsim Xaga mevsimden daha az yağış görünmektedir.

---

<sup>9</sup> Ruşen KELES, kentleşme politikası, İmge Kitapevi, Ankara, 1993, s. 19

<sup>10</sup> E.YILMAZ ve S. ÇİTÇİ, Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Sosyo-Politik Açından Türkiye'de Kentleşme Dönemleri, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 2011. s. 1

<sup>11</sup> Abdül Mün'im ABDÜL HALİM. El-Cumhuriyeti's somaal. Mektebetü's şark neşriyeti. 1960.

<sup>12</sup> Mohammed SUUDI, a.g.e. S.182

## 2.2. Tarihi Durum

Antik çağlarda, Somali birkaç isimle tanılmaktadır. “Punt” ismi güzel koku anlamına gelerek Mısırlıların Somali topraklarından aldığı *Boswellia Carterii* ağacın buhurunu anımsamaktadır. Somali'nin diğer isim ise Uzun süre Somali'ye dünya haritasında boynuzu andıran bir şekli olduğundan dolayı “Afrika boynuzu” adıyla da bilinmektedir. Yine Somali kelimesi nereden geldiğine dair iki iddia olmuştur. Birisi Hz Peygamber'in amcasının oğlu Akil b. Ebu Talib'in iki oğlundan biri olan İsmail'in adının yerli dilde smal şeklini aldığı ve daha sonra Somali'ye dönüştüğü bir kanaat'e varılmaktadır.<sup>13</sup> Diğer iddia ise Somali kelimesinin toplumun yaşamından kaynaklanan bir isim olduğu ile ilgilidir. Bu iddia Somali kelimesinin göçebe bir hayat sürdüren Somali halkının dilinde olan “git ve sağ” anlamına gelen “Soomaal” kelimesinden geldiğini söylemektedir.<sup>14</sup>

Somali çok eski tarihe sahip olan bir ülke olup Paleolitik dönemden beri yerleşim alanı olmuştur. Bizim araştırma konumuzun Somali sömürgecilik döneminden başlayıp 1991'e kadar özetle durmaya çalışacağız.

19.yy sonlarından itibaren Avrupalı sömürgeciler Somali topraklarına saldırılara başladı. 1884'te İngiltere kuzey Somali'yi(Somaliland) ele geçirdi.1887'de İtalyalılar güney somali'yi ele geçirdiler. Fransalılar ise Cibuti'yi ele geçirdiler. Genel olarak sömürge devletleri Somali'yi beş parçaya ayırdılar. Kuzey sınır bölgesi (NFD) ve Kuzey somali'yi İngiltere alırken kalan kısımları ise İtalya, Fransa ve Etiyopya kendi aralarında paylaştılar.

Somali halkı bu parçalanmaya ve sonrasında başlayan sömürgeleştirme çalışmalarına karşı büyük bir direniş hareketi başlattı. Seyid Mohammed Abdulle Hassan İngiltere'ye karşı uzun bir mücadele verdi. Seyid Mohamed 1899'dan 1921'e kadar derviş devletinde sömürgecilere karşı komutanlık görevini yaptı.

İngiliz ordusunun dervişlere karşı olan savaşı yoğun oldu. Dervişler de çok büyük hamleler düzenlediler, bunun sebebi ise İngiltere ordusunun asker sayısını arttırmasından kaynaklanmaktadır. Buna karşı derviş hareketi daha güç kazandı ve

<sup>13</sup> <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c37/c370238.pdf> . 20.12.2018

<sup>14</sup> <https://www.coursehero.com/file/27411079/globalbb0214pdf/>. 10.05.2019

Abdiwahab SHIL“ The Somali people, their History, Culture and Language” 2017. s.2.

sömürgecilere karşı daha da yoğunlaştı. Dervişlerin büyük hamlesinden bir tanesi İngiliz ordusu'nun baş komutanı Cofil'i öldürmesidir, bunun neticesinde İngilizler o bölgelerden geri çekilmek zorunda kalmışlardır<sup>15</sup>.

İngilizler kaybettiği bölgeleri geri almak için büyük hazırlıklar başlattı. Afrika'nın ilk defa uçakla bomba atışı yapılan ülkesi Somali olmuştur<sup>16</sup>. Büyük silahlara ve savaş uçaklarına sahip olmayan ve sadece atlar ve oklarla savaşan derviş güçleri İngilizlerden büyük bir darbe yemiştir. İngiltere hava hamlesinden sonra derviş devleti böylece giderek zayıflamıştır<sup>17</sup>.

Güney'den de başlayan ve sömürgeci İtalyalılara karşı büyük bir direniş olan ve 13 asıl üye ile (1943 yılında) başlatılan Somali Gençlik birliği (S.Y.L) Somalililer için özel bir önem taşımaktadır.<sup>18</sup>

Bu direniş hareketi (S.Y.L) sadece sömürgecilere karşı savaşmak yerine halk cehaleti ile mücadele edip toplumun manev'i değerleri korumak, sömürgeciler tarafından dağılan Somali bölgeleri yeniden Büyük Somali kurmak ve sömürgecilere karşı ayaklandırmak için okullar tesis ettiler<sup>19</sup>. Somali'nin bağımsızlığını kazanıncaya kadar bu mücadelelere devam ettiler. Somali'nin Kuzeyi 26 Haziran, Güneyi ise 1 Temmuz 1960 tarihlerinde bağımsızlığını kazandıktan sonra tek bir devlet altında birleştiler.<sup>20</sup>

İlk yedi yıl (1960-67) boyunca Somali demokratik devleti seçilen ilk Cumhurbaşkanı o dönemde en önemli siyasi parti olan Somali Gençlik Birliğinden Aden Abdulle Osman'dı. İlk dönemde iktidar partisi olan S.Y.L. daha sonraki seçimlerde kaybetti ve o dönemde Afrika kıtasında kan dökmeden demokratik bir şekilde Başkanlık külliyesinden ayıran ilk Cumhurbaşkanı olup hem Somali'de hem de diğer Afrika ülkelerinde çok saygı ile anılan bir cumhurbaşkanı olmuştur. Aden Abdul'dan sonra ikinci Cumhurbaşkanı (1967-69) Abdureşid Ali Şermarke oldu.

---

<sup>15</sup> Abdisalam Salwe, The Failure of The Daraawiish State, The Clash Between Somali Clanship and State System, paper presented at the 5th International Congress of Somali Studies, December 1993.

<sup>16</sup> Abdiwahab SHIIL. "The Somali people , their History , Culture, and Language"  
<http://www.health.state.mn.us/divs/idepc/refugee/globalbb0214.pdf> 08.06.2018.

<sup>17</sup> Hoehne, M.V. (2016). Dervish State (Somali). The Encyclopedia of Empire.

<sup>18</sup> <https://goobjoog.com/taariikhda-syl-billow-illaa-iyoo-dhammaad/>  
04.06.2018

<sup>19</sup> Amidah Huccac, "Safhat min Tarihi's somaal" Darul-ma`rif neşriyeti. S. 61. Kahire

<sup>20</sup> Harold D. Nelson " Somalia a country Study" . Foreign Erea Studies the Amerikan University. October 1981

Şermarke ülkeyi daha da canlandırıp ileriye taşımış ve sömürge zihniyetinden kurtulan politikaları ortaya koymuştur. Aynı zamanda Cumhurbaşkanı Şermarke'nin kurduğu hükümet en çok sosyal politikayı geliştiren ve halk refahını ileri taşıyan bir sistem geliştirmiştir.

Cumhurbaşkan Şermarke sömürgecilerin bıraktığı zihniyeti silmek sosyal hizmetleri geliştirmek ve halkla yakından ilgilenmek için Somali'nin tüm bölgelerini dolaşmaya karar aldı. Cumhurbaşkanı Somali kuzeyinde bulunan Las'anood şehri ziyaret sırasında bir suikast sonucu ile öldürülmüştür.

1969'ta ordu ile darbe yaparak yönetime el koyan Siyad Barre ülkenin yeni devlet başkanı olmuştur. Mohammed Siyad Barre iktidara gelerek otokratik bir yönetim kurmuş ve sosyalizm anlayışını benimsemiştir. Stalin dönemini anımsatan uygulamaları benimseyen Barre. İslamı savunanlara karşı adeta savaş açmıştır. İslamcılar ve Barre hükümeti arasındaki tam kopuş, yeni medeni kanun İslamcılar tarafından reddedilmesine bir cevap olarak Barre'nin kimi zaman idama varan sert müdahalesiyle karşılanmıştır<sup>21</sup>.

Barre yönetime geldiği ilk yıllarda bölgeler arasında bütünleşmeyi ve ülkeyi ileri taşımayı nispeten sağlayabilmişse de 1977 yılında Etiyopya'nın Rusya ve Küba kuvvetleri ile birlikte Somaliyle karşı karşıya savaş açması Barre yönetiminin zayıflamasına yol açmıştır. Bu dönemden 1991 yılına kadar Barre, hem siyasi hem ekonomik alanda büyük zorluklar ile mücadele etmek zorunda kalmıştır ve son olarak muhalifler tarafından yönetimden uzaklaştırılmıştır.<sup>22</sup>

Somali 1991'de Barre yönetiminin devrilmesinden sonra ülke içindeki güçlerin her birinden ülke yönetiminin elde tutmaya gayret etmekte olup ülkeyi iç savaşlar ve istikrarsızlığa girmeye sebep olmuşlardır. Ülke işlevsel bir merkez devlet yoksun durumunda kalıp uzun süre iç savaşlar ve istikrarsızlığa devam etmektedir.

2000 yılı ağustos ayında klan liderleri ve ileri gelenler Cibuti'de yapılan bir toplantı sonrası Abdulkasım Salad Hassan'ı Somali'nin Cumhurbaşkanı (2000-2004) olarak seçmişlerdir. Cumhurbaşkanı Abdulkasım Başkenti Mogadishu'ya gelir gelmez

---

<sup>21</sup> Dartenstein-Ross, D. (2009). The strategic Challenge of Somalia's Al Shabaab Dimensions of Jihad'. *Middle East Quarterly*.

<sup>22</sup> Aktürk, Hüseyin "Somali korsan krizi" USAK Afrika raporları 2008-1, 19.12.2008.

oradaki muhaliflere karşı karşıya geldiler ve sonrasında devlete karşı olan muhalifler tarafından devleti etkisiz ve işlevsel yoksun durumuna getirmişlerdir.

2004'te Somali devlet sisteminin merkez bir devletten Federal'e geçiş noktası olmuştur. Kenya'da kurulan geçici federal devletinin ilk Cumhurbaşkanı (2004-2008) Abdullah Yusuf Ahmed olmuştur. Bu kurulan geçici federal hükümeti Somali'nin başkenti Mogadishu'da Muhalifler mevcut olması nedeniyle Beydao şehrine yerleşmiştir.

Mogadishu'daki İslam mahkemeleri 2006 yılında birleşerek bir komite kurup oradaki mevcut olan muhalifler karşı karşıya olmuşlar ve sonrasında muhalifler yenilgiye uğratan İslam mahkemeleri ülkenin büyük bir bölümünü yönetir duruma gelmişlerdir.<sup>23</sup>

İslam mahkemeler Beydaoda merkezi olan geçici federal hükümet'e tehditler savurmaya başladılar, ondan sonra Geçici federal hükümeti komşusu olan ülkelerden asker destek talebi olup gelen askerler ve Somali askerleriyle beraber İslam mahkemelerine karşı birkaç cepheye saldırmaya başladı ve sonrasında Başkenti Mogadishu'ya hareket edip elde tutma imkanı olmuştur.

Tarih'te 1991'den merkez devlet yıkılışından sonra (Villa Somali)<sup>24</sup>ye başa geçen ve şimdiki bu Federal hükümetin çok emeği olan ve geçici federal hükümetinin ilk Cumhurbaşkanı Abdullahi Yusuf Ahmed olmuştur. Bu dönemde 2004 yılında Cumhurbaşkanı olan Abdullah Yusuf, Aralık 2008'de hükümet ile anlaşmazlığı olmuş ve istifa etmiştir. Ardından geçici federal hükümetin ilk başbakanı Ali Mohammed Gedi ve İslam mahkemeler örgütünün lideri Şeyh Şerif Şeyh Ahmed ile arasında bir yakınlaşma olup Şeyh Şerif Ahmed cumhurbaşkanlığı adayına koymuşlardır ve 30 Ocak 2009 tarihinde Somali Meclisi yeni Cumhurbaşkanı (2009-2012) Şeyh Şerif Ahmed'i seçilmiştir ve geçici federal hükümetinin süresi uzatılmıştır.

2009 tarihinden seçilen geçici federal hükümet 10 Eylül 2012 tarihinde seçimler gerçekleşmiştir. Barış ve Kalkınma Partisi genel başkanı Hassan Şeyh Mahmud'un

---

<sup>23</sup> Somali'de bitmeyen Siyasi Kriz" ORSAM .Rapor No: 163, Temmuz 2013

<sup>24</sup> **Villa Somalia:** Somali'nin başkenti Mogadishu'da bir binadır. Somali Cumhurbaşkanı'nın resmi konut sarayı ve ana işyeri olarak hizmet vermektedir.

Cumhurbaşkan seçildiği (2012-2016) bu seçimler ile geçici federal yönetimi sona ermiştir.<sup>25</sup>

Hassan Şeyh Mahmud 4 yıllık bir süre Cumhurbaşkanlıkta kaldıktan sonra seçimler olup milletin arasında çok desteği olan Mohammed Abdullah FARMAJO Meclis tarafından yeni cumhurbaşkanı( 2016-) olarak seçilmiştir ve halen görevin başındadır.

Resmi adı: Somali Federal Cumhuriyeti (Yerli dilinde: Jamhuuriyadda Fedaralka Soomaaliya)

Yönetim biçimi : Parlamenter sistem

Bağımsızlık tarihi: 1 Temmuz 1960

Başkenti: Mogadişu (Makdişu)

Nüfusu: 15,700,000 (BM 2005)

Yüzölçümü: 637,657 km<sup>2</sup>

Önemli şehirleri: Mogadişu, Hergeisa, Baioa, Kismayo, Marka, Bosaso, Garowe.

Din : %99,8 Müslüman, %0,2 diğer

Dil: Somalice ve Arapça (resmi), İngilizce, İtalyanca

Somali bayrağı : Açık mavi zemin üstüne ortada büyük beyaz beş köşeli bir yıldız bulunmaktadır

Arazi yapısı : Düzlükler, dalgalı platolar, kuzeyde tepelikler yer alır (En yüksek noktası Şimberis dağı – 2.450 m). Doğal Kaynakları: Uranyum, petrol, demir, kalay, alçıtaşı, boksit, bakır, tuz.

---

<sup>25</sup> Somali`de bitmeyen Siyasi Kriz” a.g.e. S. 14.

### 2.3. Ekonomik Durumu

Ekonomik stratejik konumda Somali'de pek çok değerli tabii kaynak bulunmaktadır. Bunlar; Uranyum, Demir ve gaz yataklarıdır. İhtiyaç fazlası olacak kadar petrol, bakır ve benzeri ham maddeler de bulunmaktadır.

Somali ekonomisi büyük ölçüde hayvancılık ve tarıma dayanmaktadır, bu sektörlerle anılan ülkenin GSYMH'nin %40'ni, ihracat gelirlerinin ise %50'den fazlasını karşılamaktadır. Somali'nin toplam ihracatı yaklaşık 600 milyon, ithalatı ise yaklaşık 1.5 milyar ABD dolarıdır.<sup>26</sup>

Ülkenin para birimine Somali şilini denilmekte. Bu para biriminin şimdiki değeri çok düşüktür, ülkenin enflasyon oranı ise çok yüksektir, bunun nedeni de Somali'de uzun zamandır işlevsel bir devlet olmayışıdır.

Bugünkü Somali'ye ait para birimi olan Şilin, Somali piyasasında çok az bulunmakta olup daha çok ABD doları ve mobil para transfer sistemi aktif olarak kullanılmaktadır.

Balık, şeker, mısır, deri, susam ve muz Somali'nin başlıca ihracat ürünleridir. Somali'de hayvancılıktan sonra halkın ikinci derecede meşguliyet alanını tarım oluşturur.

Tarımda sulama ihtiyacı bakımından iki şekilde açıklayabiliriz; Birincisi ırmaklardan karşılanan sulu tarımlar, bunları Şebelle ve Jubba nehirlerine dayanır. Bu sulama tarımı yöntemi Somali'nin en önemli bölümünü oluşturur. İkinci yöntem ise yağmur suyuna bağlı olan tarımdır bu yönteme bağlı araziler ülkenin kuzey bölümünde toplanır.

Somali'de sanayi dalı en az gelişen bir kaynaktır. Somali halkının uğraştığı geçim kaynaklarının en zayıf alanı sanayi alanıdır. Son yıllarda hükümetler de çeşitli alanlarda fabrikalar açmaya çalışmıştır. Somali geniş ve uzun sahillere sahip olması nedeniyle büyük bir balıkçılık sanatını da beraberinde getirmiş olup balık avcılığı sahil kesimlerinin bir geçim kaynağıdır, ayrıca Somali uluslararası bir deniz yolları merkezidir

---

<sup>26</sup> Türkiye- Somali iş forumu, DEİK raporu , 22- Şubat- 2016 .İstanbul

**Tablo 1.1. Somali dış ticaret değerleri (1.000 ABD doları).**

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2007	223,447	823,728	1,0471,75	-600,281
2018	198,985	928,173	1,127,158	-729,188
2009	171,961	793,814	965,775	-621,853
2010	280,947	891,884	1,172,831	-610,937
2011	375,916	1.168,297	1,544,213	-792,381
2012	421,892	1.066,289	1.488,181	-644,397
2013	564,152	1.887,599	2.451,751	-1.323,447
2014	246,310	1.866,682	2.112,992	-1.620,372

**Kaynak:** İTC-Trade Map

#### 2.4. Siyasi Yapısı

Somali tarihinde demokratik bir şekilde yapılan ilk seçim 1960'ta gerçekleştirilmiştir. Aden Abdulle Osman ilk cumhurbaşkanı seçilmiştir. Aden Abdulle Osman Somali'nin ilk cumhurbaşkanı olmakla beraber, aynı zamanda Afrika kıtasında kan dökmeden demokratik bir şekilde başkanlık külliyesinden ayıran ilk cumhurbaşkanı olmuştur.<sup>27</sup>

Aden Abdulle'den sonra gelen cumhurbaşkan Abdurrashid Ali Sharmarke olup bir müddet sonra Las'anood şehrini ziyareti esnasında süikast ile öldürülmüştür. Bunun sonrasında 1969'da Mohammed Siyad Barre yönetiminde ki ordunun gerçekleştirdiği darbeye ülkenin yönetimi el koymuştur ve ülkenin otokratik<sup>28</sup> sistemine benimseyip Parlamontoyu dağıttı, siyasi partleri kapattı, Anayasayı yürürlükten kaldırıldı ve ülkeyi sosyalist bir devlete dönüştürüp 1991'e kadar hükmünü sürmüştür. 20 yıla aşkın bir müddet iç savaşları ekseninde şekillenen kargaşa ortamı ülkede, uzun süre egemen olup işevsel bir devlet olmamıştır. Uluslararası çaba ile bir hükümet tekrar inşa edilmeye çalışılmıştır. 2004'te Somali devlet sisteminin bir merkez devletten geçici federal

<sup>27</sup> Abdi SAMATAR, "Africa's First Democrats" University of Minnesota, Nisan- 12- 2016.

<sup>28</sup> **Otokratik:** yüce iktidarın bir kişinin elinde yoğunlaştığı, kararları dışardaki yasal kısıtlamalara veya papüler kontrol mekanizmalarına tabi olmayan bir hükümet sistemidir.

devlete geçiş olmuştur ve resmen 2012 yılında kabul edilen anayasa ile Somali'nin bir federal yapı kazanmasının önü açılmıştır.<sup>29</sup>

Somali'nin klan yapısının bir sonucu olan ve uzun zamandır iç savaşta iyice pekişen güvensizlik ortamı nedeniyle, tek merkez devlet yönetiminin bir klanı güçlendireceği algısı mevcut olup Somali'de federal bir yönetim şeklinin daha isabetli olacağı düşüncesinin hakim olmasına neden olmuştur. Yeni oluşturulmakta olan federal yapının altı bölgeden oluşması öngörülmektedir. Jubbaland, Koonfur-galbeed, Hir-sabelle, Galmudug, Puntland ve Somaliland'dan oluşmaktadır.

Somali siyasi yapısında kabilecilik anlayışı da görmek çok mümkün olup ülkenin siyasi yapısı ile yasama ve yürütme organlarının oluşum tarzı kabile liderlerine dayanmaktadır. Ülkenin genel yönetiminin Dört büyük kabile'nin arasında paylaşılmaktadır. Meclis kabile liderleri tarafından seçilmekte olup Meclisi ise Cumhurbaşkanı seçmektedir ve maalesef ki bu sistem halen devam etmektedir.

Seçim kampanyalarında Cumhurbaşkanlığına aday olan kişiler, ülkenin Bir Adam bir Oy seçimine götüreceğini, ulusal uzlaşma sürecini yöneteceğini, El-şebab terör örgütünün bertaraf edeceğini, Somali Ulusal Ordusu ve polis güçlerinin yeniden teşkil edeceğine dair iddialarda bulunmakta olup bu iddiaları yerine getiren henüz olmamıştır.

Devlet anayasası İslam Şariatine uygun olup ikinci maddesinde Somali halkının Müslüman bir toplum olup bundan başka bir din eğitimi verilmez şeklinde anayasa'da yerini almıştır<sup>30</sup>.

## 2.5. Etnik Yapısı

Etnik ve kültürel olarak Somali, Afrika'daki en homojen ülkelerden biri olup Somali halkının hemen hemen tamamı Somalili'lerden oluşmaktadır.

Somali kadim çağlarda araplarla yakın ilişkisi olmuştur. M.Ö 500 yıl öncesine kadar Somali sahillerine Arap yarımadasından göçler yaşamaya başlanmaktadır.<sup>31</sup> Bunun için Somali sahillerinde yaşayan ve azınlık olan Arap kökenli insanlar bulunmaktadır. Yine sömürge dönemlerinde yerleştirilen ve azınlık olan Avrupalı kökenli de mevcuttur. Aynı zamanda diğer Afrika kökenli olan Bantu da mevcut olmaktadır.

<sup>29</sup> <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2863.htm#history>. ORSAM, a. g. e. S. 15

<sup>30</sup> [http://www.parliament.gov.so/images/Downloads/Dastuurka\\_ku\\_meelgaarka\\_SOM\\_03092012-1\\_2.pdf](http://www.parliament.gov.so/images/Downloads/Dastuurka_ku_meelgaarka_SOM_03092012-1_2.pdf)  
Somali Federal Cumhuriyeti. Geçici Anayasa. Birinci Bölüm Madde 2.

<sup>31</sup> Hamdi Zahiri , Kisatu`s-Somaal, Matba'atu Daru`şša`bi Neşriyati , Kahire. 1977. S. 7

Küşi bir halk olan Somalililer nüfusun büyük bir çoğunluğunu oluşturur. Somali'nin %85 Somalililerden oluşmakta olup Somali kökenli olmayan genel olarak %10 tekabül etmektedir.

Somali, Afrika ülkelerden ayrı olarak büyük çoğunluğu aynı etnik kökenli , aynı dili ve dini paylaşan bir halkın ülkesidir. Yine sömürgeci devletlerin istisnasında Somali halkın kendi dili ( Somalice) sömürge tarafından değiştirme gücü yetmeyip ve hala kendi dili resmi olarak konuşan Afrika'daki tek bir ülke Somali olmuştur.

## 2.6. Nüfus Yapısı

Somali nüfusunu tam belirlemek son derece güçtür bunun nedenleri de teknik sayım metotların olmadığından, ve halkın göçebe ve hayvan sürülerine sahip olduğundan sık sık yer değiştirmeleri ayrıca yaklaşık 20 yıl aşkın işlevsel ve etkin bir devlet olmayışından kaynaklanmaktadır.

Somali nüfusu 1950 yılında yaklaşık iki milyondur. 1975 de nüfusun dört milyon olduğunu görülür, 2012 yılında ise nüfus dokuz milyona ulaşmıştır. Bütün bu sayım sonuçları ele alındığında ülkenin nüfus sayısının katlanarak arttığını görülmektedir.<sup>32</sup>

Birleşmiş milletler tahminlerine göre, 2016 yılında Somali nüfusu 11.391.962'i olduğunu işaret etmektedir . Şimdiki durum ise Somali nüfusu net bir sayım söylemek son derece zordur, çünkü ülkenin etkin ve işlevsel bir devlet bulunmamaktadır. Ayrıca komşu ülkelerden Cibuti, Etiyopya ve Kenya'da da oldukça kalabalık Somali toplulukları yaşamaktadır.

Ülke`de kullanılan resmi dil Somalice`dir. 1972 yılına kadar sadece sözlü bir dil olan Somalice, bu yıldan itibaren yapılan çalışmalar ile yazılı bir dil haline dönüştürülmüştür.

Örnek : Somalice Alfabe; (B.T.J.X.KH.) .

---

<sup>32</sup> Mohamed Elmu`tasim Mustafa. Sukanu`s Somaal (Mashuşşamil licumhuriyatis`somaal), Ma`had durus veddarasatil arabiye neşriyet, Bağdat, 1982, S.240

**Tablo 1.2. Birleşik milletler tahminlerine göre, 2016 yılında**

Somali Nüfusu Oranı	Kenti Nüfusu Oranı	Kır Nüfusu Oranı
11.391.962	%40.5	% 59.5
Kadın(%50,2)	Erkek(%49,8)	Nüfus yoğunluk
5.720.882	5.671.080	18kişi/ km
Nüfus Artışı	Nüfusun katlama süresi	Ortanca yaş
312.949(%2,82)	25 yıl	16.5

## 2.7. Eğitim Durumu

XIV. yüzyılın başında Somali'ye ziyaret eden İbn Bututa<sup>33</sup>. Somali'nin başkenti olan Mogadishu'daki bir Medreseden bahsetmektedir. Yine Somali, sömürgeci devletler hakimiyeti döneminde eğitim dili kendi dilleri olduğu için hem de bu sömürgeci devletlerin okullarına çocuklar götürülmesi Hristiyanlaşma niyeti varoluşu nedeniyle Somalililer tarafından hoş görünmeyip bu devletlerin kurulmuş oldukları okullarına gidilmemektedir. Somali, bağımsızlığını kazandıktan sonra modern eğitim müesseseleri kurulmaya başlanmakta olup büyük şairi olan Abdullahi Korşe bir Ulusal Şarkıyla “ Ey Somalililer, Eğitimsiz bir toplum ışiksiz bir ev demektir” diyerek böylece Somalililere seslenmiştir.

1960 yılında bağımsızlığıyla sivil ve asker hükümetlerin eğitim sektörü için yüzlerce okulu inşa ederek, on binlerce öğretmeni eğiterek Somali dilinin yazımı için Ulusal senaryosunu benimseyerek ve ülke çabında okuryazarlığı başarıyla uygulayarak çok hızlı bir şekilde geliştirilmektedir<sup>34</sup>.

Somali'de eğitim ile ilgili yasal düzenlemeler 1969- 1972 yılları arasında yapılmaktadır. 1970`ta hükümet yetkilileri Ulusal Senaryonun kabul etmesinden önceki %5lik oranın aksine %55 bir Okur-yazarlık oranını göstermiştir. <sup>35</sup>

<sup>33</sup> İbn Battuta: Orta çağ dünyasını gezen Faslı bir bilgin idi, Otuz yıl boyunca, İbn Battuta, İslam dünyasının çoğunu ve kuzey Afrika dahil olmak üzere pek çok gayrimüslim toprakları ziyaret etti.

<sup>34</sup> Ali A. ABDİ. ( 2010). Education in Somalia: History, Destruction and calls for reconstruction, Comparative Education, 34:3 327-340.

<sup>35</sup> Mohammed ABDİ( 1993) . “The Somali's their History and Culture” Center for Applied Linguistics, The cultural Orientation Project. S. 4-8.

Somali`deki okullar eğitim ve öğretim sistemi bakımından Dörtlük sistemine sahip olup İlk okul dört, Ortaokul dört ve Lise dört sınıfa oluşmaktadır, aynı zamanda mesleki eğitim okulları da mevcuttur.

1969`ta askari derbe ile cumhurbaşkanı olan ve sosyalist anlayışına sahip olan Siyad Barre ülke eğitimini önem verip Somali`de ilk defa onun döneminde üniversite açıldı. 1970`ta açılan ve ilk üniversitesi olan Somali Ulusal Üniversitesi eğitim dili Somalice olup dokuz fakülte ile kurulmakta olup daha sonra 13`e genişletilmiştir. Somali Ulusal Üniversitesi tamamen ücretsiz olmakla birlikte, Afrika`nin en iyi üniversitelerden biri olup sınavla kazanılan bu üniversiteyi yurt dışından ve yurtiçinden gelen öğrenciler eğitim dışında barınma ve pek çok temel ihtiyaçları karşılamaktadır.

1991`de Somali devletinin yıkıldıktan sonra iç savaşlar ile birlikte ülkede eğitim sistemi çökmüştür. Bundan sonra okullar ve üniversiteler yavaş yavaş özelleştirmeye başlandı ve eğitim dili yabancı diller olmaya başlanmaktadır ve hatta sonradan kurulmuş olan okullar ve üniversitelerin müfredatları bile ya Kenya`dan ya da Arap ülkelerden getirmekte olup eğitim dili Somalice olan bir okulu ya da bir üniversiteyi bulmak çok güçtür.

Somali`deki eğitim sistemi genel olarak iki sorun mevcut olduğunu söyleyebiliriz: Birincisi, kurulan okullar ve üniversiteler Devletin rolünü olmayışı nedeniyle ülkenin genelinde ortak bir Müfredat yok oluşu, ikinci sorun ise bu okulların ve üniversitelerin bir çoğlu eğitim amacı olmayıp ticaret amacı ile kurulmaktadır.

27 yıldır bir süre ortak ve eğitim dili Somalice olan bir Müfredatı yoksun olan Somali, eğitim sisteminde 2016 yılında kurulmuş olan Somali Müfredat Komitesi ile Eğitim, Kültür ve Yüksek öğrenim Bakanlığı ile beraber çok aktif bir şekilde çalışmalarından dolayı 2018 Haziran ayında ilk defa ülke genelinde hem ortak hem de eğitim dili Somalice olan İlk okul müfredatı yapılmakata olup ülkenin tüm ilkokullarında tek bir müfredata kazandırmaya çalışmışlardır.<sup>36</sup>

---

<sup>36</sup> Ministry of Education ,Culture and Higher Education. “National Curriculum Textbooks Launch “ Mogadishu. [file:///C:/Users/ABDIRASHID/Downloads/fgs-program\\_document.pdf](file:///C:/Users/ABDIRASHID/Downloads/fgs-program_document.pdf). 20.12.2018

Örneği : Sosyoloji kitabı



2012 yılında Somali Merkez Cumhuriyetinden resmiiyen Fedaral Cumhuriyete geçiş döneminden itibaren Somali'deki okullar ve üniversiteler eskisinden daha kaliteli olmaya başlayıp Afrika'nın ilk üniversiteleri arasına dahil olmaktadırlar.

### 1.8. Toplum ve Kültür

Somali'deki Aile yapısı ve Evlilik türleri konusuna girmeden önce kısaca Ailenin tanımını yapalım; Aile: Ana-baba ve çocuklardan oluşan, fertler arasında karşılıklı saygı, sevgi, dayanışma ve birbirine bağlılık duygusu bulunan bir bütündür. Aile toplumun temeli kabul edilen en küçük toplumsal kurumdur<sup>37</sup>.

Somali'deki aileler genellikle geniş aile yapısında sahip olup bu aileler erkek, kadın, çocuklar ve torunlardan oluşmaktadır. Somalili aileler ataerkil yapıya sahip olup evin idare ve kontrolü , ailenin geçiminden maddi ihtiyaçlarından Baba tarafından sağladığı için evin reisi ve son kararı alıp veren kişi erkektir.

<sup>37</sup> Apaydın, H.(2001). "Aile İçi İletişimi Çocuğun Dinsel Gelişimine Etkisi". Samsun On Dokuz Mayıs Ü.İ.F.D. (12). 319 -337.

Kadınlar büyük çoğunlukla ev işlerinden evin düzeninden, yemeklerin pişirmesinden ve çocukların yetiştirilmesinden vb.den sorumludur.

Somali'deki aileler genel biçimde aile yapısı çekirdek aile şeklinde olmayıp geleneksel aile yapısına sahip olup ana-baba, evli çocuklar ve evlenme çağına gelmiş olan bekar erkek ve kız çocukları bir arada yaşamasını görmek mümkündür. Modern toplumlarda en çok rastlanan aile biçimleri çekirdek aile ve geniş aile türleridir .

Somali'de aile türleri bakımından geniş aile türüne sahip olmakta olup geleneksel aile yapısı da mevcut olduğu için akrabalık bağları kuvvetli, aile adının önem ifade ettiği, erkeklerin karar almada ön planda olduğu, yaşlı erkeğin ya da erkeklerin aile sorumluluğunu üstlendiği, geleneklere bağlı bir aile tipidir.

Çağımızda aile kavramı o kadar değişmiş durumdadır ki artık ideal aile dediğimiz babanın aile geçiminden ve maddi ihtiyaçlarının dışarıdan sağlanması, annenin de ev işlerinden yemek pişirmesinden ve tek olarak çocuklar yetiştirilmesinden kültürel bir norm olan giderek değişmektedir. Bugün Anne, babanın üstlediği işler gibi üstlenmekte olup hem ailenin geçimi sağlanabilmekte hem de ev işlerinden sorumlu olabilmektedir.

Somali'deki kadınlar daha çok ev işleriyle uğraşmakta olup pek çok kamu ve özel sektörlerde görünmemektedir, bunun nedeni de Somali toplumun ataerkil bir toplum olduğundan ve Arabistan'dan getirilen Vahhabilik ideolojisinden kaynaklanan bir durumdur.

Kadınların evden çıkmaması, ülkesinin sosyal hizmetlerin katkı sağlamaması, Devletin yüksek makamlarda görev almaması, özel sektörler`de ve şirketler`de çalışmaması, bir ofiste erkeklerle beraber çalışmaması, erkek ve kadınların beraber olduğu bir şirketin müdür olmaması ve sadece erkek olan bir sınıfta öğretmenlik yapmaması gibi faaliyetler Vahhabilerin önemli görüşlerdendir.

Vahhabiler, Kur`an kerime'deki ( وقرن في بيوتكن )<sup>38</sup> ayetine dayanarak kadınların evden çıkması İslam'a göre uygun olmadığını dile getirmektedirler. Ancak bu fikre ile ilgili olarak aşağıdaki argümanlar karşı sürünebilir: Bu Ayeti kerime`de bizim dediğimiz Ümmehatü'l-mü`minin Hz peygamberin hanımlarına has olan bir Ayettir<sup>39</sup>, çünkü bu

---

<sup>38</sup> Ahzab Süresi 32.

<sup>39</sup> Dr. Kardavi. " Kadınların Hayattaki Rolü" 06.06.1999. Mekke.

<https://www.aljazeera.net/programs/religionandlife/2004/6/3/%D8%AF%D9%88%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B1%D8%A3%D8%A9-%D9%81%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D9%8A%D8%A7%D8%A9>

ayetin bir önceki ayet diyor ki( يا نساء النبي لستن كأحد من النساء (Ey Nebi'nin hanımları! Siz kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz) buyurmakla bu Ayetin Hz Nebi'nin hanımların has olduğunu açıkça ifade edilmektedir.

Diğer bir argüman ise onlar( vahabiler) ayetin bağlamından çıkartarak yanlış bir anlama yer vermektedir. Nitekim ayetin devamında şöyle buyurulmaktadır. وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْأَجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ Yani eğer dışarıya çıkmak istiyorsanız İslam'a uygun bir şekilde çıkınız ve Allahı ın razı olduğu bir şekilde işlerinizi görününüz şeklinde genel bir ifadeyle söyleyebilmekteyiz. Böylece Kadınlar İslam'a uygun bir şekilde Sosyal hizmetlerden eğitime, sağlıktan, ticarete, ve siyasetten katılmaları uygun görülmektedir, aynı zamanda eşler arası sorumlulukların dengeli olarak paylaşılması gerekiyor. Burada eşitlik değil, adalet prensibine göre hareket etmeleri daha doğrudur.

Yemek kültürü bakımından Aile`de yemekler genellikle kadınlar tarafından pişirir. Bütün aile üyeleri aynı sofranın etrafında toplayıp büyük tabaklardan büyük çoğunlukla kendi elleriyle birlikte yemekler yenir.

## **EVLENME**

Evlenme şüphesiz insan hayatındaki en önemli dönüm noktalarından biri olup dünyanın bir çok yerinde olduğu gibi Somali`de de evlenme ile ilgili uygulamalar bulunmaktadır.

### **1.9. Evlilik Şekli**

Evlenme: genel olarak, biyolojik, ekonomik, sosyal, psikolojik ve kültürel amaçlarla değişik kültürel özelliklere sahip karşı cinsten en az iki ya da daha fazla kişinin yaşların ya da kültürün belirlediği yetki ve sorumluluklar dahilinde beraber yaşamaya karar verdikleri ve yukarıdaki amaçlar çerçevesinde aktif olarak faaliyet etmeleridir.

Tusi`ye göre “Evlenmenin sebebi iki şey olmalıdır: Malın muhafazası ve neslin devamı. Burada şehvetin söndürülmesi veya başka maksadın güdülmesi doğru değildir”<sup>40</sup>.

Somali`de evlenme bakımından tek eşle evlilik( Monogamy) şeklinde daha çok olup bazı zamanları İslam hukukuna dayanarak çok kadın evlilik(polygyny) şeklini de rastlanmak mümkündür.

Evlenme şekli üç kısımdan oluşur. Kız isteme, Nikah akdi ve Para dağıtım işleminden geçmektedir, Erkek ve kız önce birbirini uzun zaman ya da kısa zamanda

<sup>40</sup> Tusi. N. (1956). Ahlak-ı Nasiri. ( Çev: A. Vahap Taştanve ve Habil Nazligül). Ankara: Feer Yayınları( 2005).

tanışır olup erkek kızla evlenmek teklifini söyler, Kızın bu teklifi kabul ettikten sonra, erkek gider ve ailesine bu kızın evlenmek istediğini söyleyip erkek ailesi kız ailesine gidip filan erkek şu filan kız istediğini söyler ve kız ailesi kız ile görüşeceğini söyleyip bir müddet sonra erkek ailesine haber verilir. Kız ailesi kız ile görüştüktan ve kabul ettikten sonra erkek ailesine haber verecekler, haber verip vermez erkek ailesi kız ailesine belli bir gün kız istemeye geleceğini söyleyip o gün **kız isteme günü** denilir.

Evlerde şimdi ise genel olarak Otellerde kız isteme toplantısı yapıp “Erkek ailesi olarak özellikle kabile temsilcisi olan (Caqil) kalkıp o kız ailesine bu filan Ahmet. şu filan Hava`ya isteyeceklerini ve bundan bu iki ailenin bir akarabalık dayanışma( Xidid) olacağını dile getirmektedir.” Ondan sonra sözü kız ailesi alıp “ bize şeref verdiniz bu filan Fatma`yı şu filan Ahmet`e verdiğini söyler” bundan sonra iki ailenin vakilleri kalkıp birbirini selamlaşp kız mevcut olmadığı için kız vekili kızın vilayeti İmama devrediyor ve Nikah işlemine başlamaktadır. Somali Nikah türü genellikle İmamlık nikahi söz konusu olup nadiren bazı aileler resmi nikah için Mahkemeye başvurmaktadırlar

İmam kız velayeti devre aldıktan sonra evliliği isteyen erekeği çağırıp selamlaşarak şeklinde“kızın mehrisi ne kadar olduğunu dile getirip şu filan kızın sana evlendiriyorum kabul eder misin ?, erkek , bu evliliğin kabulüm diyor ve nikah böylece kıyılmış olur”.

Evlilik şeklinin son kısmı olan Para dağıtma işlemine geçilecek olup dağıtılan bu Para işlemi üç türden oluşmaktadır.

**Mehr:** Erkek tarafından kıza özel olarak verilen paradır. Mehrin miktarı kızın istediği miktara bağlıdır.

**Sooryo/ Gabaati:** Erkek ailesinden kız isteme toplantısına katılan tüm kişilere verilen miktar paradır. Bu parayı önce kız ailesine teslim olup onlar da ise bu parayı tüm katılımcılara dağıtılmaktadır.

**Yarad/Dhaban:** Erkek ailesinden kız isteme toplantısından sonra kızın en yakın akrabasından anne , baba gibi kişilere özel olarak köylerden belirlenmiş bir hayvan türden ya da şehirlerden bir miktar parayı verilmektedir.

Bazı bölgelerde özellikle Batı Somali`de(Ogadeniya) Yarad verilmeden kız düğünü yapılmaz.

## 1.9. Evlilik Türleri

Somali`de evlilik türleri yedi şekilde bulunmaktadır.

**Geed-fadhiisi** : bu evlilik türü Somalililer için çok önemli olup en yaygın evlilik türüdür. erkek evlenme çağına geldikten sonra uzun zamandır evlenecek kızı araştırmaya başlayıp kızın ahlaki durumunu, ailesinin durumunu maddi bakımından değil, manevi değerler bakımından araştırmaktadır çünkü aile kurma esnasında bir Somali deyimi diyor ki “ Aileyi asıl kuran ve ayakta durmasını sağlayacak olan kişiler evlenecek kişiler değil bu kişilerin mensup olduğu ailelerdir” der. Bu deyim aile kurma işleminin evlenecek kişilerin aileleri çok önemli olduğunu vurgulamaktadır. Erkek evlenecek kızı bulduktan sonra kız isteme işlemine girip iki ailenin bir yerde(köylerde büyük ve gölgeli bir ağacın altında, şehirlerde ise meşhur Otellerde) toplanıp kız isteme işlemine geçilmektedir.<sup>41</sup>

**Heerin** : bu evlilik türü önceden var olup şimdi ise çok azalmış durumdadır. Kız uzun zamandır evlenmediği sürece evlenmek istediği erkeğe evine yada şehrine gidip bu erkeğin evlenmek istediğini söylemektedir ve böylece evlendirilir.

Başka bir anlamında ise kız uzun zamandır evlenmemiş durumda kalsa o da Heerin ismini verebilmektedir.

**Masafeysi**: Kız ve erkek birlikte evlenmeye karar alır. Ebeveyn tarafından kız bu erkeğin evlendirmeme teklifi yaparak yada kızın istemediği bir erkeğin zorla evlendirilme olursa, o zaman kız ve erkek birkaç şahit arkadaşlarıyla birlikte velinin olduğu yerden( 100 km uzak olan başka bir köye yada şehre) göç edip oradaki köyün yada şehrin imami onlar birbirini evlendirilir. Sonra kız eve gelip birkaç gün sonra erkek ailesi kız ailesine gidip (Xaal )denilen bir miktar parayı mazeretli olarak kız ailesine vererek kızın bu erkeğe evlendirilmesine rica ederler. Kız ailesi bu durum kabul ederek kız erkeğe evlendirilmesi razı oldukları dile getirmektedirler. Bu evlilik Somali`de yaygın olan bir evlilik türü olup özellikle köylerde daha çok görünmektedir.

**Dhabar-garaac** : Bu evlilik Somali`de ilk asırlarda kullanılan bir evlilik türüdür. Bu evlilik iki tür söz konusu olabilir, ilki, erkek kıza evlenme teklifi yapar, kız kabul etmeyince erkek birkaç arkadaşlarıyla kıza kandırarak kaçırmaktadır. İkinci tür ise Baba tarafından kız istemediği bir erkeğe zorla evlendirmesidir.

<sup>41</sup> <https://www.somaliaonline.com/community/topic/12135-dhanqanka-iyo-hababka-kala-duwan-ee-guurka-somalida/> 4. Ekim.2007.

**Xigsiisan( Xanaano- ubbad):** Erkek eşinin vefat olur olmaz eşin babası erkeğe yeni bir eş vermektedir. bunun nedeni de bu yeni eşin çocukların teyzesi olduğu için çocukların iyi bir şekilde riayet ettiğine inanılmaktadır. Aynı zamanda vefat edilen erkeğin kız ailesinin içerisinde çok sevilen olduğu için ona ikram ve teşrif için vefat edenin kız kardeşi verilmektedir. Bu evlilik uzun zamandır kullanılan çok önem taşıyan bir evlilik türüdür. Bu evlilik türü Türkiye'deki Sororat (Baldız alma) evliliğine benzemektedir<sup>42</sup>

**Dumaal:** Bu evlilik türü bir önceki Xigsiisan dediğimiz terime tam tersidir. Kadın eşinin vefat ettiğinde, kadın, vefat eden erkeğin erkek kardeşi ile evlendirilmesidir. Bu yeni eşin çocukların amcası olduğu için çocuklarına iyi bir şekilde bakmasına inanılmaktadır. Bu evlilik türü Türkiye'deki Levirat( Kayın alma) evliliğine benzemektedir. <sup>43</sup>Ayrıca Somalili'lerin arasında meşhur olan bir söz der ki “ Dul kadının vefat eden eşinin erkek kardeşlerinden seçmekten başka bir alternatif yoktur) demekle bu dul kadının vefat edenin erkek kardeşlerinden biri evlenmesi zorunda kaldığını ya da böylece asla hiç evlenmeyeceğine dair dul kadınlar için bir zorluk vardır.

**Godob-reeb:** Bu evlilik türü iki ailenin ya da iki kabilenin birbiriyle savaştıktan sonra bu savaşa son vermek ve barışa ulaşmak için iki ailenin ya da iki kabilenin karşılık erkek ve kız ile evlendirilmektedir. Bu evlilik türü hala devam etmekte olup Somalililer için büyük bir önem taşımaktadır<sup>44</sup>.

**Xudun-xidh:** Bu evlilik türü birkaç şekil'e sahiptir, Bir babanın başka bir kişinin ahlakını üslubunu ve sorumluluğunu beğenirse kızını evlendirmek ya da bir babadan başka bir kişiyle çok yakın arkadaşı ve çok sevimli olduğu için güçlü bir akrabalık dayanışma kurma ve daha yakınlaşma kurma niyeti nedeniyle o kişiyle kızını evlendirilir. Ayrıca iki ailenin hem kız hem de erkek karşılıklı olarak evlendirmek Bu evlilik türü Türkiye'deki Berdel evliliğine benzemektedir.<sup>45</sup>

---

<sup>42</sup> <https://www.sosyoloji.gen.tr/evlilik-turleri-nelerdir/>  
28.04.2019

<sup>43</sup> <https://www.sosyoloji.gen.tr/evlilik-turleri-nelerdir/>  
28.04.2019

<sup>44</sup> <https://ahmedtutorials.blogspot.com/2016/06/guurka-iyo-caado-dhaqameedka-somalida.html>

<sup>45</sup> Prof.Dr. Birsen GÖKÇE. “Aile Sosyolojisi”. Anadolu Üniversitesi Yayınları . Eskişehir. S.58.

### 1.10. Dügün Şekli

Nikah işleminden sonra hemen dügünü yapar ya da birkaç hafta ya da birkaç aydan sonra hazırlıkları yapıp böylece dügününü yapar.

Dügün esnasında kadın ve erkeklerin birlikte veya ayrı ayrı eğlenmesi, ailelerin dindarlık anlayışına bağlıdır, kimi aile, kadın erkek beraber eğlenirken, kimi aile de ayrı ayrı eğlenmeyi tercih etmektedirler.

Genellikle dügün işlemleri ilk akşamdan başlayıp yedi gün boyunca sürmektedir ve bu yedi gün bittikten sonra dügün işlemi sona ermektedir ve bu yedi gün içerisinde yemekler ve ev işleri geline değil yakın akrabası görevlendirilir onlar yedi gün bitinceye kadar ev işleri hiç yapmazlar.

Somali`deki dügün şekli, Gelin baba evinde vedalaşma ve kutlama günü, Gelbis( Gelin alma) , üçüncü günlük ve yedinci günlük dört kısımdan gerçekleşmektedir.

Bunlara geçmeden önce şunu belirtmekte fayda var. Dügün`de harcanacak para erkeğe aittir. Dügünün ilk kısmı olan Gelinin vedalaşma ve kutlama gününden önce gelin kendisine düğüne hazırlamak için damat tarafından bir miktar parayı verip Mariin ismini verilmektedir.

**Gelin vedalaşma ve kutlama günü** : Dügün törenleri içinde yer alan ve gelinin baba evinde kalacağı son gece yapılan geleneksel oyunları , Buraanbur<sup>46</sup> ,vedalaşma ve kutlamayı ibarettir. Türkiye`deki kına gecesine benzemekte olup Somali`dekine sadece vedalaşma, gelinin mutluluğunu paylaşmak ve kutlamaya ibarettir.

**Gelbis(Gelin Alma)**: dügün gününde gelini evinden alıp arabayla bir zaman dilimine dolaştırdıktan sonra güveyin evine getirme işlemine Gelbis denilmektedir.

Gelin güveyin evine geldikten sonra damat evinde halk oyunları, şarklar ve kutlamalar yapılmakta olup bir tür tatlılar ve içecekler misafirlere verilir ve birkaç saat sonra misafirler dağılır.

**Dügünde üçüncü günlük**: dügün günleri böyle devam ederken üçüncü günde gelin ailesi xeerooyin denilen bir sürü tatlılar, etler ve diğer hediyeler eve getirirler.

**Dügünde yedinci günlük**: dügünün son günü olup gelin ailesi ve damat ailesi beraberinde eve ziyarete gelip xeerooyin dediğimiz bir sürü tatlılar, Oodkac( kavrulmuş deve eti) ve diğer hediyeler getirmektedir bunlarla beraber (Kaalmo) denilen bir miktar nakit parayı geline ve damata vermektedirler. Yine yedinci gün “Gaaf” denilen geleneksel oyunlar, buraanbur, şarklar ve kutlamalar ile birlikte dügün sona ermektedir.

<sup>46</sup> “şiir gibi kadınlara haz olan hikmetli ve deyimli sözler”

Bazı bölgelerde düğünden sonra Gelin bir deve ile ya da başka hediyele beraber ailesine ziyarete gönderilir, ailesinden geri dönerken de kız ailesi Dhibaata denilen bir yemek çeşitleri, hayvan türlerden bir deve vb ile beraber Damat evine geri gönderilirler.



### 3. İKİNCİ BÖLÜM: SOMALİ DEKİ DİNİ YAPI

#### 3.1. İslam`ın Somali`ye Girişi

Bir toplumun dini yapısının sosyal bir etkin olarak en önemli unsurlardan biri kabul edilmektedir. İnsan topluluklarında kişisel manevi yönünden iç huzura kavuşturmayı amaçlayan inançlar dini kavramıyla karşılanmaktadır.

Somalililer eskiden inancısız bir millet olmayıp aksine tek tanrı anlayışı sahip olan bir millet olmaktadır. Somalililer Tanrı konusundan kendi dilinden Arapça dilinden veya Yunan dilinden olmak üzere birkaç isimler Tanrıyı bilinmektedir. Bunlardan İlâh, Eebbe, Rabbi, Gülle, Wàq, Madhinte, Üme ve Weyne olarak tanrıyı bilinmekte olup özellikle Eebbe ve Waq isimleri Somalililer`de İslam dini gelmeden önce tek tanrı anlayışı mevcut olduğunu göseteren kanıtlardır<sup>47</sup>. Bundan dolayı Somalililer eskiden dinler ile alakalı olan ve tanıyan bir millet oldukları için İslam dinin yayılışı savaşıla ve zorla olmamıştır aksine kalplerin fethi ile olmuştur.

Somalili`lerin İslam diniyle alakaları uzun bir geçmişe dayanmakta olup İslam`ın Medine`ye ulaşmadan Somali`ye girmiştir. Son derece sağlam zeminlerde yayılan İslam Afrika boynuzunun büyük bölümünde halklar nezdinde kabul görmüştür.

İslam`ın ilk yıllarında Doğu Afrika`ya geldiğine dair tarihi araştırmacılar tarafından kabul edilmektedir. Fakat tam olarak ne zaman geldiğine dair farklı görüşler söz konusu olmuştur. Bu görüşlerden ilki: Hicretten beş yıl önce ki yapılan göçle Müslümanların Afrika sahillerine yerleşmeye başlamalarıdır<sup>48</sup>. İkinci bir görüş ise, Hicretin ilk asrının ilk yarısında Arap tüccarların İslam sancağıyla Doğu Afrika`ya gelmeleridir.

Üçüncü bir görüş ise, Somali`ye İslam`ın H 122- M 740 yıllarında geldiği hakkındadır ki bu da gerek Yemen`deki şiilereden gerekse Emevi zulmünden kaçan Hz Ali b. Ebu Talibin torunu Zeyd ve taraftarlarının Benadir bölgesine yerleşmeleri ve burayı 200 yıl boyunca yurt edinmeleridir. Bu hareketin de Somali`de İslam`ın yayılmasına büyük katkı sağlamıştır<sup>49</sup>. Dördüncü görüş ise, Emevi halifesi Abdülmelik

<sup>47</sup> Abdalle Mansur. Qaamuuska Af-Soomaaliga. Roma Tre-press. ROMA. 2012. s.280.

<sup>48</sup> Yusuf Ali Aynte. Cezuru`s- Somal ve`l- Ezmetu`r- Rahinah, Daru`l- fikri Neşriyati, Kahire 2009. s.21

<sup>49</sup> Abdurrahman Mohammed Najar. El-islam fis-Somal, Matbaa`tu El ehram Etticariye Neşriyati, Kahire 1973. S.61

bin Mervan Musa b. Ces'am komutasında bir orduyla Afrika kıyılarına çıkarak Kur'an-ı kerim`i ve İslam esasları öğretmesiyle başlamıştır<sup>50</sup>.

Somali'ye ilk gelen Müslümanlar hakkında öne çıkan görüş ilk görüşte olup hicretten önce Müslümanlar Somali'ye yerleşmeye başlamışlardır. Böylece İslam dini hem savaşız olarak hem de Medine'den önce Somali'ye geldiğini ve ilk Muhacirlerce tebliğ edildiğini muhakkaktır. . İslamiyet Somali'de tüm sahil boyunca İslam'ın en erken döneminde hicretten önce gelmektedir ve böylece Somalili'lerin İslamlaşma süreci XVI. yüzyılında tamamlanmıştır.

### 3.2. Dini Eğitim ve Öğretim Kurumları

Somali'de İslam'ın bölgeye girişinden itibaren Kur'an Mektepleri ve daha ileri seviyede eğitim veren medreselerin açıldığı bilinmektedir. XIV. yüzyılın başında bölgeye gelen İbn Batuta<sup>51</sup>. Mogadishu medresesinden bahsetmektedir. Somalililer İslam dini öğretim bakımında çok önem vermekte olup çocukları okula göndermeden önce Dini medreselere göndermektedirler. Bu durum Somalililer arasında güzel bir gelenek haline gelmiştir ve bu geleneğe göre her ailede, ailenin diğer fertlerine İslam'ı öğretebilecek iyi yetişmiş ve Kur'an-ı kerim-ı ezbere bilen bir kişinin bulunması gerekmektedir.

Din eğitimi sisteminde öğrenilen ilimler: Kur'an-ı kerim-ı, temel esaslar, Akaid, Fıkıh. Tefsir, Hadis, Arap dili ve Edebiyatı, İslam tarihi ve Mantık'tan oluşan bir öğrenim ve öğretim sistemi mevcuttur.

Din bir taraftan bireyin bizzat içinde yaşadığı toplumsal yaşamı etkilemekte, diğer taraftan dinin belirlediği hayat tarzı da o toplumdaki ekonomik ve toplumsal faktörleri etkilemektedir. Böylece din ve toplum arasındaki karşılıklı ilişkiler mevcuttur.

---

<sup>50</sup> Seyid Ahmed Yahya, Es'sahvatu'l- islamiyah Fi'l- karni'l- ifriki Muhadedatun Bil`inhiyar, Riyad. 1996. S.23

<sup>51</sup> **İbn Battûta**: Orta çağın en büyük seyyahı ve Rihlet-ü ibn Battûta diye bilinen seyahatnamenin yazarıdır. Devrin en önemli seyyahlarında olup dünyayı dolaşmıştır.

### 3.3. Somali halkının islam dini öğrenim ve Öğretim kurumları:

**a) Dugsi** : Somaliçe`de Dugsi olarak geçen ve çocuklar için tahsis edilen Kur`an kurslarıdır. Bu seviye çocukların ilk yıllarında ve ilk eğitimin başladığı öğrenim ve öğretim yeridir.

Önceden bahsettiğimiz gibi her ailenin kendi çocukları okula veya başka bir kursa göndermeden Kur`an kursuna göndermektedir. Bu sistem tamamen geleneksel olup hiç yasal zorunluluğu yoktur.

Bu sisteme göre aynı mahalle`de oturan ailelerin çocukları bir Kur`an hocasına vererek bu eğitim gerçekleşmesi için ihtiyaç duyulan bütün imkanlar devlet yardımıyla değil, o Mahalle`deki aileler sağlamaktadır. Aynı zamanda Kur`an Hocası Devlet atamasıyla değil Mahalle büyükleri tarafından iki şekil ile seçilir.

1. Geçmiş bir tecrübeye sahip olan ve mahalle`dekiler tarafından tanınmış biri olmakla beraber bir kur`an hocası olarak seçilir.

2. Mahalle dışından gelen ve tecrübesi bilinmeyen hocalar o mahalle`deki din adamları yaptığı sözlü sınava girmekte ve böylece hocalık yapıp yapmaması durumu din adamları tarafından karar vermektedir.

**b) Levha** : Ahşaptan yapılan bir malzemedir ve kur`an öğrenirken onunla öğrenilir. Bu bir gelenek halinde olup Somalililer için Kur`an öğrenirken çok önem verdiği bir malzemedir. Kur`an`a hızlı ve kuvvetli bir şekilde ezberlemek için levha ile yazıp günde üç defa silip tekrar yazılmaktadır. Bugünkü bu önemli geleneğe Kur`an kurslarında az görülmektedir ve onun yerine defterler mevcuttur.

**c) Vaaz ve irşad** : Somali`de İslam`ın yayılmasında en büyük etkenlerden biridir. Yetişmiş İslam âlimlerinin Mescitlerde, yollarda ve sohbetlerde bire bir Somali halkına İslamı anlatmaları ve sevdirmeleridir. Böylece Somali`de İslamiyet kalplere fethetmiş ve Somali Doğu Afrika da İslam`ın önemli bir kalesi haline gelmiştir<sup>52</sup>.

---

<sup>52</sup> Jama ISSE. Cumhuriyatu Cibuti ve Dovruha fihali`l- Azmati`s Somaliya. Matbaatü`l İmam Neşriyatı. Kahire . 2005. S. 83.

### **3.4. Cami Akademisi**

Somali`de İslam dini öğrenilen yerlerden biri Camidir. Cami Müslümanların toplu ibadetleri yaptığı, aynı zamanda Hz Peygamberin döneminde de ibadethane, Medrese ve devlet işleri yürütülen ve merkezi olarak kullanılan bir yerdir.

Cami`de, Arap dili ve edebiyatı, Fıkıh ,Tefsir, Hadis, Siyer , İslam Tarihi ve diğer İslam`ın temel bilimleri ŞEYH adını verilen hocalar tarafından okutuluyor ve bu hocaların gönüllü olarak dersler işlemektedir.Fakat son zamanlarda kurulan cami dernekleri sayesinde Cami hocalarına belli bir maaş verilmeye başlamaktadır.

Cami`deki dersleri işlemek için şehir içinden ve dışından ayrılmaksızın gelen her talebe genel olarak Somaliçe “Xer” olarak adlanmaktadır. Fakat Somali`nin bazı bölgeleri özellikle Güney`de Cami halkasında katılmak için sadece şehir dışından kasabalardan ve köylerden gelen talebeler Xer olarak bilinmektedir. Bu talebeler şehirde ne aileleri ne de tanıdıkları var sadece İlim tahsili için gelmişlerdir.Bunun için Cami yetkileri ve Cemaati bu talebeler ihtiyaçları karşılayıp Cami`deki Şeyhe tanıştırap bu şekilde dersleri ve hayatını Caminin içinde devam etmektedir.

Cami`den mezun olan talebelerin Şeyhi tarafından icazet verilerek geldiği kasabadan, Köyden ya da başka bir şehre gönderilip eğitim vermeye başlamaktadır.

### **3.5. Dinsel Farklılıklar ve Gruplar**

Somali`de İslamlaşma süreci 16. yüzyılında tamamlanmıştır. İslam dini Somalili`lere kılıç ve zorla değil aksine kalplerin fethi ile olup Somali halkı o günden bu yana %100 Müslüman dinsel farklılık söz konusu olmamıştır. Somalili`lerin İslamlaşmasında tarikatlar önemli bir rol oynamıştır. Bunların içinde en yaygını XV yüzyıldan beri mensuplarına rastlanan ancak asıl gelişmesini XIX yüzyılda gösteren Kâdiriyye`dir.

Kâdiriyye Sufi hareketinden önemli bir koludur ve Somalili`lerin çoğu ona mensuptur ancak sonradan Suudi Arabistan`dan gelen Vahabi hareketi Somalililer`de yavaş yavaş yaygın olmaya başlamaktadır. Bugün Somali`de bu iki ana grupun her biri kendi mensupları mevcuttur.

### 3.5.1. Sùfi Hareket

İslam toplumlarında tasavvufun doğuşu VII. yüzyılın bir zühdi hayatı olarak doğmakta olup zamanla gelişerek farklı uygulamalar ve fikirlere sahip tasavvuf ekollerinin ortaya çıkmasına yol açmış ve bu ekolün İslam kültürünün bir parçası haline gelmiştir<sup>53</sup>.

Her sufi geleneğin kendine has dini uygulamaları ve farklı merasimlere sahip olmaları da zamanla bunları icra edebilecekleri bir tarikat yapısını ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda Sufi geleneğinde her tarikat bir şeyhin önderliğinde müstakil birer kurum haline gelmiş ve tarikat şeyhlerinin müntesipleri aracılığı ile de İslam dünyasının her köşesinde yayılma imkanı bulmuştur.

Asıl konumuz olan Somali'deki Sufi Hareketine girmeden önce Tasavvufun tanımını özetleyerek üzerinde durmakta fayda vardır. Tasavvufun birçok tarifinin yapıldığını bilinmektedir, tasavvuf Arapça yün giymek anlamında bir kelimedir, tasavvuf: kul ile Allah (c) arasında ihsan olayının gerçekleşmesi veya ihsan vasfını kazanmasının yollarını gösteren bir ilimdir.

Günümüze kadar İslam dünyasında bir çok sufi gelenek ve tarikat kurumu söz konusu olmuştur. Tarihçilerin, Sùfi hareketinin Somali'ye geldiği tarih de aynı fikirde olmadıklarını, Ancak bazı araştırmacılar, dokuzuncu yüzyılın başından beri Afrika Boynuzundaki varlığını bir bütün olarak kaydettiğini göstermektedir. Tasavvuf, Kur'an-ı kerim'i Hz Peygamber(s) gibi yaşamaya çalışmak şeklinde tanımlayanlarda mevcuttur<sup>54</sup>. Zühd ve takva hayatı yaşayarak ruhu temizlemek, kalbi kötülüklerden arındırıp hakka tahsis etmek, Allah'ın bütün emirlerine uymak, yasaklarından kaçınmak ve aklında daima Allah'ı canlı tutma gibi çaba ve gayretlere tasavvuf denilmiştir. Diğer bazı sufilere göre sufilere vasıfları Resullullah(s.a) zamanındaki " Ehl-i suffa'nın özelliklerine yakın olduğu için kendilerine, Sufiyye, denilmiştir<sup>55</sup>.

Ahmed er-Rifai (ölm.1182): " Şeriatın üç yönü vardır: İlim, Amel, İhlàs, Tasavvuf, üçüncü maddenin gerçekleşmesine yardım eden bir yaşama ve düşünme tarzıdır"<sup>56</sup>.

<sup>53</sup> Trimmingham, J.S. (1998). İslam tasavvufunun doğuşu, tarihi gelişimi ve tarikatların kurumsallaşması için BKZ., The Sufi Orders in İslam, Newyork/ Oxford 1, s.1-30

<sup>54</sup> Ethem CEBECİOĞLU, Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, Rehber yayını, Ankara,1997, S, 689

<sup>55</sup> Tacu'l-İslam Ebu Bekir Muhammed el-KALÀBAZİ , et-Ttaaruf li-mezhebi Ehli't Tasavvuf, (Tah. Mahmud Emin en- Nevevi), el- mektebetu'l- Ezheriyyetu li't-Turas, Kahire 1992, S, 27.

<sup>56</sup> Ahmed ar- RİFAİ, El-Burhanu'l Müeyyed (çev. Sıddık Gülle), Bedir yayınevi, İstanbul, 1989, s. 56.

Tasavvufun Somali`de gerek İslamiyet yayılışında gerekse sömürgeci kurtuluş hareketlerin içinde mücadelede genellikle önemli roller oynadığı kabul edilir. Sufiler sadece zühd hayatıyla uğraşan değil aynı zamanda bir ant-sömürgeci olarak Somalililer arasında görünmektedir.

Genellikle Sufi önderlerinin savundukları zühd ve takva hayatı Hz. Peygamberin ve Sahabeler döneminde de vardı ve yaşıyordu ancak bu hayat tarzı daha sonraki devirlerde yavaş yavaş unutulmaya ve bu konuda taviz vermeye başlanmıştır. Bu zühd ve takva hayatını yeniden canlandırma fikri, daha sonraki asırlarda sistemleşmiş ve tarikatlar olmuştur. Sufilerin akaid bakımından Aş`arilğe benimseyip mezhep olarak ise Şafiiye mensuptur.

Somali`nin İslamlaşmasında tarikatların büyük etkisi olmuştur. Bu tarikatların üzerinde durmaya çalışacağız.

Somali`ye tarikatların girişi daha çok Mekke ve Bağdat kanalıyla olmuştur. Hac ve İlim tahsili yapmak amacıyla buralara gelen Somalililer,birkaç yıl buralarda kalıp dini tahsillerini ilerlettikten sonra memleketlerine dönüşlerinde intisap ettikleri ve icazet aldıkları tarikatların halifeleri olarak onları yaymaya çalışmışlardır.

**A) Kâdiriyye Tarikatı:** Tarikatın kurucusu Şeyh Abdulkadir Geylani`dir. Abdulkadir Geylani (470 veya 471/1078)yılında İran topraklarında bulunan Geylan`da doğdu. Tam adı Muhyiddin ebu Muhammed Abdülkadir bin Ebi Salih Musa ez-Zahid el-Geylani. Babasının adı Abdullah, Annesinin ismi ise Fatma`dır<sup>57</sup>.

XI. Yüzyıldan beri mensuplarına rastlanan, ancak asıl gelişmesini XIX. Yüzyılda gösteren ve özellikle günümüzde Etiyopya sınırlarında kalan Harar şehri önemli bir Kadiriyye Merkeziydi. 1819 yılında Şeyh Hasan Cebro güneydeki Cuba nehrinin civarlarında kendi cemaatini oluşturmuştur. Kuzey Somali`de ise Şeyh Abdurrahman Zeylai tarafından yayılmıştır. Ayrıca Şeyh Üveys bin Muhammed, Kadiriyye`nin bölgedeki önemli temsilcilerden biridir<sup>58</sup>.

19.yüzyılın sonlarından itibaren Kuzey ve Güney kadiriyyeleri iyice yerleşip iki kadiri grubu da tasavvuf geleneksel kalıplarına sadık kalmışlardır. Yine de her birinin müntesipleri geniş kollaktif tarım birimleri kurarak bu gruplara bazı karakteristik özelliklere katmışlar. Buralarda tarikatın üyeleri tarafından zikirler düzenlemek, tahıl yetiştirmek, koyun, keçi ve deve gibi hayvanlar beslemektedir.

<sup>57</sup>[https://www.dunyadinleri.com/tr-TR/dunya-dinleri/islam-tarikatmezhepleri/oku\\_kadiri-tarikati-kadirilik-kadiriyye- Dünya Dinleri – İslam tarihi - 17 Nisan 2012.](https://www.dunyadinleri.com/tr-TR/dunya-dinleri/islam-tarikatmezhepleri/oku_kadiri-tarikati-kadirilik-kadiriyye- Dünya Dinleri – İslam tarihi - 17 Nisan 2012.)

<sup>58</sup> Abdullah bin Yusuf “ el-Mecm`ü`atu`l- Mübareke . Kahire, 1918-1919 . S. 1-2

Kadiriye tarikatların Kabir ziyaretine çok önem verip özellikle müntesibi oldukları şeyhler nerede defnedilmişse gidip ziyarette bulunmaktadır, ve bu faaliyet Somalililer arasında çokça yapılacağı bir faaliyettir.

Somali İslami hareketinin uyanış dönemi, yalnızca güney kadiriyye tarikatına üyeler kazandırmakla kalmadı diğer tarikatlar da körfezde İslami irşad ve tebliğ için yarışa başladılar. Bu küçük tarikatların bazıları Ahmediyye, Dendaraviye ve Rifaiye`dir

**B) Salihyye Tarikatı:** Sufilerin diğer en önemli kolu ve Kadiriyye`nin en büyük rakibi olacak olan şüphesiz Salihyye tarikatı`dır. 1890`ların başlarında Salihyye sadece yeni bir tarikat değil aynı zamanda neo-tasavvufi ayrı bir geleneğin sözcüsü olarak nitelenmektedir.

Salihyye ismini şeyhinin adından alır,(Mohammed ibn Salih el-Reşid).Mohammed ibn Salih el- Reşid, Maliki mezhebine bağlı bir Sudanlıydı. Nil Üstündeki Dongoladan gelen İbrahim İbn Reşid el- Düveyhiin yeğeni ve vekiliydi. İbrahim İbni Reşid`de Ahmed İbni İdris el-Fasi`nin öğrencisi ve yakın Somali`li bir aydın ve dini lideri olan Seyyid Muhammed, ülkesinde İngilizlere ve İtalyanlara karşı direnişi yirmi yıldan fazla bir zaman sürdürmüştür.

Sayyid Muhammed Abdalle Hassan, Nisan 1864`te kuzey Somali`deki Bohotle yakınında doğdu, babasından bizzat eğitim almış, Kur`anı ezberlemiş ve daha on beş yaşlarındayken hoca olmuş ve on dokuz yaşında da derin bilgisi gözönünde tutularak, şeyh olarak çağrılmaya başlandı. 1893`te Hacca gitti ve Medine`yi ziyaret etti, seyyid arasına Somali`ye dönmekle beraber Mekke, Medine ve Yemen`de beş-altı yıl kadar kaldı. Daha sonra Mekke`de Şeyh Muhammed ibn Salihle tanışıp onun yeni tarikatına girdi ve bir müddet sonra halifesi olmuştur<sup>59</sup>.

Seyyid Mohammed, Adan üzerinden Somali`ye geri döndü ve Berbera şehrinde bir müddet kalıp islahçı salihyye fikirleri üzerine vaazlar vermeye başlamıştır. Ayrıca Berbera`deki Hristiyan misyonerlerinin varlığı onu endişelendirmekteydi, bunlar Somali`li kimsesiz çocukları hristiyan olarak yetiştiriyorlardı. Yine de Seyyid Mohammed en sert yorumlarından biri Tevessul meselesidir. Tevessül: “Şeyhelerin Tanrı ile Mü`minler arasında aracılık yapması” kavramı üzerinedir. Bu tip özellikle ölmüş velilerin üstlendiği, aracılık eylemi, berbera kâdirileri arasında çok yaygındı, bunlar etraftaki türbelere, bu amaçla ziyaret törenleri düzenlenmesini teşvik ediyorlardı.

<sup>59</sup> M.V.HOEHN. Dervish State (Somali). The Encyclopedia of Empire. 2016. s. 1-2.

Seyyid Muhammed kasaba halkına sık sık bu eylemlerin bidât olduğunu vurguluyordu. Halk ise bu çeşit sözlere büyük tepki gösterip Salihyye`ye katılanların sayısı azalmış, çoğunluk Kâdiri olarak kalmıştır.

### 3.5.2. Vahhabi Hareketi

Vahhabi hareketi anlamak için Selefî düşüncesinden bir parçası olduğu gerçeğinden hareketle öncelikle selefilik anlamı ve tarihsel gelişimin üzerinde durmakta fayda vardır.

Selefî kelimesinin sözlük bakımından Önce gelmek, geçmek, geçmişte kalmak anlamına gelmektedir. Selefî düşüncesi genel olarak Hz peygamber onu takip eden sahabe, tabiin ve tebeu`-t-tabiinin benimsediği yoludur. Bu devrin Müslümanlarına selefi salih ismini verilmektedir. Nitekim Son zamanlar İslam tarihinde selefilikle bazen bir mezhep olarak görünse de daha ziyade İslam`la ilgili genel bir yaklaşımı ifade etmektedir ki bu da peygamberimizden sonra takip eden üç neslin dini anlama biçimidir.<sup>60</sup>

Selefilik tarihsel gelişimini üç dönemden geçerek ve bu dönemleri özetleyerek izah etmekte fayda vardır.

İlk, metodolojik bir ilke olarak selefilik, Hicri I.(VII.)yüzyılın sonları ve II. asrın başlarında, nasların yorumlanması ve şeri hükümlerin istinbatı sırasında re`y ve içtihadan yararlanılması konusunda hadis ve fıkıh bilginler arasında farklılıklarına dayalı olarak ortaya çıkan “Ehl-Eser” ve “Ehl-Re`y” şeklinde metodolojik bir ayrışmaya dönüşmüştür<sup>61</sup>.

Ehl-Eser, başta akaid konular olmak üzere tefsir,hadis ve fıkıh alanlarda nasların anlaşılması ve yorumlanması için Kitap ve Sünnetten sonra, Sahabeler ve onlardan sonra tabiiler neslinin görüş ve uygulamalarının esas alınmasını savunmuşlar ve bunların dışında çeşitli re`y ve akıl yürütme yöntemleri reddetmişlerdir<sup>62</sup>.

İkinci dönem ise sistematik bir nazariye olarak selefilik, İmâm takiyyüddin İbn Teymiyye ile birlikte metodolojik bir ilke ve muhafazâkar bir yaklaşım tarzı olmaktan çıkıp sistematik ve tutarlı bir bütünlüğe sahip bir nazariye haline getirmiştir.

<sup>60</sup> Hilmi DEMİR, Akli karışıklar İçin Sünnilik ve Selefilik Rehberi, Teostrateji Araştırmaları Merkez, 2014

<sup>61</sup> Ferhat, Koca. İslam Düşünce Tarihinde Selefilik: Tarihsel Serüveni ve Genel Karakteristiği. İlahiyat Akademi, 1(1-2), s. 15-70.

<sup>62</sup> Abdurrahman HAÇKALI, “ Ehl-Hadis- Ehl-Re`y ayrışması Fikhi mi, İtikâdi mi? İslam Hukuku Araştırmaları dergisi, 2003, S.59-68

Konumuzla ilgili ve üçüncü dönem ise Dini ve siyasi bir akım olarak selefilik, Arap Yaraması`ndaki Necid bölgesinde doğan Muhammed b. Abdülvehhab`ın, Emir Muhammed b. Suüd`un desteğini kazanarak 1744 yılında adı geçen emirle “ Allah`ın hükümlerini kurmak üzere, emirliğin ibn suüd ve nesline, şeyhliğin ise ibn Abdülvehhab ve nesline ait olması şartıyla, savaşta ve barışta birbirini desteklemek üzere karşılıklı olarak biat etmelerinden itibaren başlar<sup>63</sup>.

Suüdi Arabistan krallığı`nın kuruluşundan bu yana geçen tarihi süreç içerisinde Muhammed b. Abdülvehhab, vahhabi hareketinin ve suüdi krallığının en büyük teorisyeni olarak yerini korumuştur. Vahhabiliğin kurucusu, Miladi 1787`de vefat eden Muhammed bin Abdülvehhab`dır. İbn-u Teymiye`nin eserlerini okuyan ve oldukça beğenen Muhammed Abdülvehhab, daha sonra bu konuda derinleşerek, bu görüşleri teoriden uygulamaya aktarmıştır.

Günümüzdeki seleflerin en karakteristik özelliği mevcut her türlü siyasi sistemi ve resmi din eğitim sistemleri ret etmeleridir. Suudi Arabistan bölgesinde yaygın olan vahhabilik en tipik örneğidir. Vahhabi hareketinin kurucusu Mohammed b. Abdulvahhab Devlet desteğiyle birlikte kendi fikrini dünya`ya yaylanmaya başladı.

Vahhabilik aynı zamanda Somali`deki bilinen ismi İttihâd hareketi Somali`ye tam girişi bilinmemekte olup tahminen 20.yüzyılın başlarında olduğunu ve yardım kuruluş aracılığıyla geldiğini bilinmektedir. Somali cumhuriyeti 1990`larda yıkılışından itibaren Vahhabiler daha aktif olup Somali`de İslam`ı tatbik etmek için yönetimi el geçirme niyetinde olmuşlardır. Bu nedenle pek çok yerlerde savaşa girmişlerdir. Bu savaşlarda çok masum insanlar hayatını kaybedip diğer binlerce insan yaralanmıştır. Vahhabiler, ellerine geçen her köy ve kentteki türbeleri yıkıp harab etmişlerdir. Vahhabiler`in şiddet eylemleri bununla da kalmamıştır, görünen mezarları dahi el atarak yıkmışlardır.

Vahhabi âlimleri kendi görüşlerinde hata kabul etmezler ve başkalarının görüşlerinin ise tasvip edilemez şekilde yanlış olduğunu düşünmektedirler. Vahhabiler sadece görüşlerine çağırarak kalmamıştır. Sufilere ve tüm muhaliflerine karşı kılıç da kullanılmışlardır. Muhaliflerine karşı savaşmayı, ve ehl-bit`atla savaşmayı “İyiliği emretme-kötülükten sakındırma” ayetinden yola çıkarak bir vacib olduğunu iddia

---

<sup>63</sup> Ferhat, Koca. a.g.e. s: 20

etmişlerdir<sup>64</sup>. Somali`de bu davet hareketi devlete ele geçirmek ve halkı yönetmek için hep silah gücünü kullanarak uzun zamandır halka bastırmaya çalışmışlardır.

2004`te ilk fedaral hükümeti kurulduktan bir müddet sonra vahhabiler İslam mahkemeler birliği örgütü adını alarak yeniden bir tehdit olarak ortaya çıkmıştır. Bu olayından sonra vahhabiler/ İttihâd kendi aralarında devlet`e karşı görüş farklılıkları olmuştur. Devlet kendi güçleri ve Etiyopya birliklerinin yardımıyla İslam mahkemeleri birlik örgütünün faaliyetleri son vermişlerdir, bu başarısızlıktan sonra Vahhabiler arasında birkaç gruba ayrılmaya başlanmakta olup Cihadiyye/ Shabab, İ`tisam ve Selef Cedid olarak ayrılmalar söz konusu olmuştur. Bu ayrılık nedeni Cihat meselesinden kaynaklanmaktadır.

- A) **Cihadiyye/ Al-shabab** İslam`a tatbiki için savaştan ve kuvvetten başka bir çözüm olmayışını savunmaktadır ve Al-kaide terör örgütüne bağlı kalıp hâla devlete ve halka zarar vermektedir.
- B) **İ`tisam Cemaati** ise İslam`a tatbiki için Savaştan ve kuvetten değil İlme yoğunluk vermek ve Siyasete girmek olduğundan inanmaktadır. Bu cemaat Somali`de büyük bir Üniversiteye ve çeşitli Okullara sahip olup kendi fikirlerini oradan yaymaktadırlar aynı zamanda siyasete girme çabaları da mevcuttur.
- C) **Selef Cedid Cemaati** ise İ`tisam fikrine yakındır ancak siyasete girmeyi hoş görmezler ve her hangi bir devlete karşı başkaldırının günah olduğunu açıkça dile getirmektedirler.

Şunu belirtmekte fayda vardır ki; bu grupların hepsi aynı akide ve ,aynı meşrebi içermektedir..Nitekim Cihat konusunda fikir ayrılıığı söz konusudur. Bu gruplar Suudi Arabistan tarafından destek sağlayarak vahhabi fikrine Somali`ye yayma yetkisine verilmiştir. Hatta onlar Ülkenin Şafi`i mezhebine ve Eş`ariye inancına benimsemeyip onun yerine Suudi Arabistan`daki Hanbeli Mezhebine ve Selefi âkaidine ülkeye taşınmışlardır.

---

<sup>64</sup> İslam`da İtikadi, Siyasi ve Fikhi “ MEZHEPLER TARİHİ” Prof. Dr. Muhammed EBU ZAHRA, Yeni şafak, Ankara.

### 3.6. Mezhep Farklılıklar

İnsanların bakış açıları sayesinde ayrıldıkları değişmez bir gerçektir. Bu bakışların doğurduğu görüntü ve hayaller, insanın gözüne takılan ve beğenesini kazanan nesnelere göre, insandan insana değişik göstermektedir.

Eflatun der ki “ Gerçek konusunda, insanlar bütün yönleriyle isabet etmedikleri gibi bütün yönleriyle de yanılmazlar, her insan, gerçeği bir yönüyle yakalar”.

Gruplar, içinde bulunulan toplumsal, siyasal, kültürel ve coğrafi ortamın özelliklerine göre dinin anlaşılması ile ilgili olarak yapılan farklı yorumlar ve görüş ayrılıkları nedeniyle ortaya çıkmış olan farklılaşmaların kurumsallaşması sonucu oluşan gruplaşma biçimleridir.<sup>65</sup>

Müslümanlar itikat, siyaset ve fıkıh konusunda bir takım mezheplere ayrılmışlardır. Bu ayrılıklar dinin temel prensiplerinden biri hakkında veya mirasın temel kaideleri gibi konularda ihtilaf olmamıştır. İhtilaf dinin rükünleri ve genel prensipleri dışında kalan konularda olmuştur.

Biz mezhep farklılıklar derken fıkıh ekollar ve onların müntesiplerine anlamak mümkündür. Bu mezhepler İrak`ta, Hicaz`da ve Şam`da kuruldu. Sonra Şiiler, kendi fıkıh ekollarını oluşturdular. Daha sonra her ekolün başında bir hoca ve kendi talebeleri vardır. Bu Hoca, rivayet ve fikhî dirayet konusunda talebelerine yardım eder, rivayet edilenleri çıkartmak, olayları onlar üzerine bina etmek, olayları araştırmak ve hükümlerini vermektedir.

Bu mezheplerin her biri müntesipleri olup dünya`ya yayılmıştır. Ürdün`de 2017 yılında yayınlanmış verilerine göre dünya nüfusunun %24,38 oranında, 1,84 milyar Müslüman yaşamaktadır. Bu Müslümanların %90`i Sünnî , %9,5`i Şii , % 0,5`i İbâdi olarak tesnif edilmiştir. Toplamda %90 olarak verilen Sünniler fıkıh mezheplerine göre, Hanefî %45, Şafîî %28, Mâlikî %15 ve Hanbelî %2 oranlarında müntesipe sahip gösterilmektedir<sup>66</sup>

İslam dini genel anlamda Sünnî ve Şii olmak üzere iki ayrı yorum ile karşımıza çıkarmaktadır, Sünniler inanç açısından Maturidilik ve Aşarilik, Fikh açıdan da Hanefî, Şafîî, Maliki ve Hanbeli mezheplerine bağladılar.

<sup>65</sup> Kirman, M.Ali (2004). Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Rağbet Yayınları

<sup>66</sup><https://www.islamiarastirmalar.com/upload/pdf/2fb1cb1bf3e1068.pdf?sid=6136e26bf0b94eb79600317a73bbd>

“The Royal İslamic Strategic Studies Centre” The Muslim 500: The 500 Most İnfluentiaİ muslims , Ürdün. s. 3, 30.12.2017

Somali halkı %90'i inanç açısından Aş'ariye, Fıkıh ise Şâfi'ye benimsemekte fakat son 20 yıl içerisinde Suudi Arabistan'a giden öğrenciler oradaki inancısı ve mezheple etkileşerek Somali'ye geri döndükten sonra oranın inancısına ve mezhebine Somali halkı arasına yaylanmaya başlanmaktadır. Bundan dolayı bazı somalı halkını Vahhabizmin ideolojisine inanarak vahhabi hareketine dahil olup böylece Selefî itikadine ve Hanbelî mezhebine benimsemektedir.



## SONUÇ

Somali'de Toplum ve din başlıklı çalışmada Somalili'lerin sosyo-kültürel yapısı ve dini hayatların ile ilgili bilgi vermeye çalıştık. Somali Jeopolitik bir yeri sahip olamsı nedeniyle dünya çapında önemli bir merkez sahip olmuştur.

Araştırmamızın ile ilgili yapısal ve kültürel bir değişim geçirmekte olan Somali halkının dini tutum ve davranışları, Somalili'lerin gündelik hayatlarında dinin hala etkin bir role sahip olduğunu izah etmeye çalışılmaktadır.

Dinin geçmesi insanlık tarihi kadar eski olduğu gibi ve geleceği de insanlık kadar uzun olacağı benzememektedir, bu durumda sosyologları ilgilendiren konu ortadan kalkıp kalkmayacağı değil; dinin toplumsal yaşam üzerindeki etkilerinin hangi durum ve şartlarda azalacağı veya artacağı meselesidir<sup>67</sup>, başka bir ifade ile dinin, toplumsal ilişkilerin şekillenmesinde etkide bulunup bulunmadığı ve değişen zaman ve şartlar karşısında yaşanan dinin alacağı şekil yada yeni görüntüler meselesidir.

Araştırmamızın Somalideki din ve toplum ile ilgili incelerken böyle bir durum tespit ettik, Somalili'ler eskiden dine yönelişi ve tutumu çok yüksekti fakat son zamanlarda zayıf olmaya başlamaktadır. Bu zayıflığın din ve dindarlığın ekonomik alanda istismar aracı olarak kullanılması, dindarlara ve özellikle vahabi dindarlarına olan güvenin sarsılmasına neden olduğu söylenebilir .

Somali ülkesi stratejik bir konuma sahip olması nedeniyle dünya çapındaki güçlü devletler her bir tanesi kendi çıkarına göre Somali'de bir etki olması arzusu içindedirler, bu farklı çıkarımlardan, aynı zamanda Somali'de işlevsel ve güçlü bir devlet olmayışından dolayı kendisine bir karar alma konusunda zor görünmektedir.

Somali'de tamamen aynı ırk ve milletten, aynı dili konuşan, aynı kültürü ve dini paylaşan bir toplum yaşamaktadır. Kabileciliğin getirdiği sürtüşmelerin dışında, özellikle, Somali'nin siyasi birlik ve bütünlüğü açısından önemli bir faktör teşkil etmektedir.

---

<sup>67</sup> Mehmet AKGÜL: Türkiye'de Din ve Dağışım Bir Erol Güngör Çözümlemesi , Ötüken Yayınları, İstanbul. 2002.

## KAYNAKÇA

- Abdi, A .A. ( 2010). Education in Somalia: History, Destruction and calls for reconstruction. *Comprative Education*, 34(3), s. 327-340.
- Abdulhalim, A. (1960). *El-Cumhuriyeti's somaal*. Mektebetü's şark neşriyatı. s.18
- Akgül, M. (2002). Türkiye'de din ve değişim: bir Erol Güngör çözümlemesi. Ötüken.
- Aktürk, H. (2008). Somali korsan krizi. *USAK Afrika raporlari 2008-1*, s.1-16.
- Ar- Rifai, A. (1989). *El-Burhanu`l Müeyyed* (çev. Sıddık Gülle). İstanbul: Bedir yayınevi, s. 56.
- Aynte, Y. A. (2009). *Cezuru`s- Somal Ve`l-Ezmetu`r-Rahinnah*. Kahira: Daru`l-Fikri Neşriyatı, s.21.
- Cebecioğlu, E. (1997). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Ankara: Rehber yayını, s, 689.
- Demir, H. (2014). Akli karışıklar İçin Sünnilik ve Selefilik Rehberi, [file:///C:/Users/ABDIRASHID/Downloads/Akli\\_Karisiklar\\_Icin\\_Selefilik\\_Sunnilik.pdf](file:///C:/Users/ABDIRASHID/Downloads/Akli_Karisiklar_Icin_Selefilik_Sunnilik.pdf)
- Ebu Zahra, M. ( 2018). *İslam`da İtikadî, Siyasi ve Fikhî Mezhepler Tarihi*, Ankara: Hisar yayınevi. s.42
- El-Kalâbâzî, E. M. (1992). *Et-Taaruf li-mezhebi Ehli`t Tasavvuf*, (Tah. Mahmud Emin en- Nevevi). Kahire: El- mektebetu`l- Ezheriyyetu li`t-Turas, s, 27.
- Gartenstein-Ross, D. (2009). The Strategic Challenge of Somalia's Al-Shabaab. *Middle East Quarterly*. Fall 2009, s. 25-36
- Gökçe, B. (2012). *Aile Sosyolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları . S.58.
- Haçkali, A. (2003). “ Ehl-Hadis- Ehl-Re`y ayrışması Fikhî mi, İtikadî mi?. *İslam Hukuku Araştırmaları dergisi*, 2(2003), s.59-68
- Hoehne, M. V. (2016). Dervish State (Somali). *The Encyclopedia of Empire*. s. 1-2.
- Huccac A. M. (2018). *Safhat min Tarihi`s somaal*. Kahire: Darul-ma`rif neşriyeti.
- Hussein A. A. ( 2018). Et-tedarus`s –Somaal. s. 167.
- Ise, J. Ö. (2005). *Cumhuriyatu Cibuti ve Dovruha fihali`l- Azmati`s Somaliya*. Kahire: Matbaatü`l İmam Neşriyatı. s. 83.
- Kardavî, Y. (1999). Kadınların Hayattaki Rolü . Mekke. <https://www.aljazeera.net/programs/religionandlife/2004/6/3/%D8%AF%D9%88%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B1%D8%A3%D8%A9-%D9%81%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D9%8A%D8%A7%D8%A9>
- Kırman, M. A. (2011). *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Rağbet Yayınları.

- Koca, Ferhat. İslam Düşünce Tarihinde Selefilik: Tarihsel Serüveni ve Genel Karakteristiği. *İlahiyat Akademi*, 1(1-2), 15-70.
- Ministry of Education ,Culture and Higher Education. (2018). National Curriculum Textbooks Launch. Mogadishu. file:///C:/Users/ABDIRASHID/Downloads/fgs-program\_document.pdf.
- Mustafa, M. E.(1982) . *Sukanu`s Somaal* (Mashuşşamil licumhuriyatis`somaal), Bağdat: Ma`had durus veddarasatil arabiye neşriyeti. s.240.
- Najar, A. M. (1973). *El-islam fis-Somal*. Kahire: Matabi El ehram Etticariye Neşriyatı, s.61.
- Nelson, H. D. ( 1981). *Somalia a country Study*. Foreign Erea Studies the Amerikan University. s. 32-34.
- ORSAM Rapor. (2013). Somali`de bitmeyen Siyasi Kriz. No: (163), s.11
- Özkalp, E. (2003). *Sosyolojiye Giriş* (12. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi yayınları.
- Puglielli, A. ve Mansuur, C. C. (2012). *Qaamuuska Af- Soomaaliga*. Roma: Roma Trepress. s.280.
- Putman, D. B., & Noor, M. C. (1993). *The Somalis: Their History and Culture*. Wanshington: *CAL Refugee Fact Sheet Series*, No. 9. s. 61.
- Salım, H. (1965). *Es-somaal kadimen ve Hadisen*. Kahire: Daru`l-kavmiyye Neşriyatı. s.40
- Salwe, A. I. (1993). The Failure of The Daraawiish State: The Clash Between Somali Clanship and State System. *In Paper presented at the 5th International Congress of Somali Studies December*.
- Samatar, A. I. ve Samatar, A. I. (2008). Somalis as Africa's First Democrats. *Bidhan: An International Journal of Somali Studies*, 2(4), s. 1-64
- Shil, A. (2017). The Somali people, their History, Culture and Language. s.2. <https://www.coursehero.com/file/27411079/globalbb0214pdf> . 06.07.2018
- Suudi, M. (2018). *Manakhu`s- Somaal* ( mashuşşamil licumhuriyetis `somaal). s.77
- The Royal İslamic Strategic Studies Centre, (2017). Ürdün.The Muslim 500: The 500 Most İnfluentia muslims 2018,2017. s. 3.
- Trımingham, J. S.(1998). İslam tasavvufunun doğuşu, tarihi gelişimi ve tarikatların kurumsallaşmas. *The Sufi Orders in İslam*, Newyork/ Oxford . s.1-30

Tusı, N. (1956). *Ahlak-ı Nasiri* ( Çev: A. Vahap Taştan ve Habil Nazligöl). Ankara: Fecr yayınları ( 2005).

Türkiye- Somali iş forumu, DEİK Raporu, 22- Şubat- 2016 .İstanbul.

Yahya, S. A. (1996). *Es`savvatu`l- islamiyah Fi`l- karnı`l- ifriki Muhadedatun Bil`inhiyar*, Riyad. s.23

Yusuf, A. (1918). *El-Mecm`ü`atu`l- Mübareke. Kahire.* s. 1-2

Zahı, H.(1977). *Kisatu`s-Somaal.* Kahire. Matbaa`-tu Daru`şşabi Neşriyati . S. 7



## **Elektronik Kaynaklar**

<http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c37/c370238.pdf>. 20. 08.2017

[https://www.dunyadinleri.com/tr-TR/dunya-dinleri/islam-tarikatmezhepleri/oku\\_kadiri-tarikati-kadirilik-kadiriyye-](https://www.dunyadinleri.com/tr-TR/dunya-dinleri/islam-tarikatmezhepleri/oku_kadiri-tarikati-kadirilik-kadiriyye-) Dünya Dinleri – İslam tarihi – 17.09.2018.

<http://www.health.state.mn.us/divs/idepc/refugee/globalbb0214.pdf>

[http://www.parliament.gov.so/images/Downloads/Dastuurka\\_ku\\_meelgaarka\\_SOM\\_03092012-1\\_2.pdf](http://www.parliament.gov.so/images/Downloads/Dastuurka_ku_meelgaarka_SOM_03092012-1_2.pdf)

Somali Federal Cumhuriyeti. Geçeci Anayasa. Birinci Bölüm Madde 2.

<http://www.aljazeera.net/home/print/0353e88a-286d-4266-82c6-6094179ea26d/17f10111-1b78-4192-a190-6b74f2648980>.

<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2863.htm#history>. ORSAM, a. g. e. S. 15

<http://www.moe.gov.so/m.me/221804028342567>

<https://www.somaliaonline.com/community/topic/12135-dhanqanka-iyo-hababka-kaladuwan-ee-guurka-somalida/> 4. Ekim.2007.

<https://ahmedtutorials.blogspot.com/2016/06/guurka-iyo-caado-dhaqameedka-somalida.html>

<https://www.islamiarastirmalar.com/upload/pdf/2fb1cb1bf3e1068.pdf?sid=6136e26bf0b94eb79600317a73bbd>

<https://www.aljazeera.net/programs/religionandlife/2004/6/3/%D8%AF%D9%88%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B1%D8%A3%D8%A9-%D9%81%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D9%8A%D8%A7%D8%A9>

## EKLER

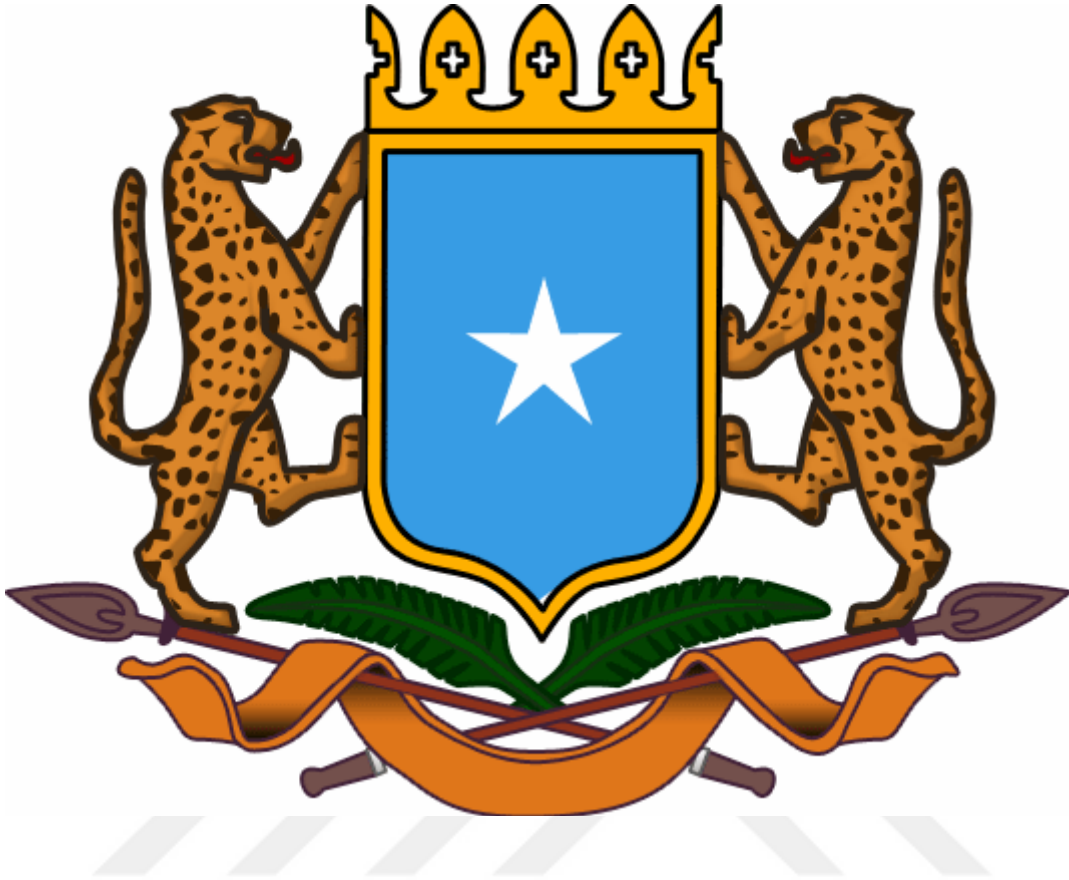
EK- 1: Çoğrafik Haritası



EK-2. SOMALI BAYRAĞI



EK-3: Somali Arması



Ek-4:Somali bayrağının kurucusu (12.10.1954) aynı zamanda Sömürgeciliğe karşı bir kahramanı olan Muhammed Awale Liibaan (Resmi).




EK-5. Somali'nin gelin ve gelinin arkadaşları



EK-6. Somalilerin kur'an-ı kerimi öğrenirken öğrenilen bir melzemedir( levha).



## ÖZGEÇMİŞ

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

Adı Soyadı	HASSAN ABDİRİZAK AHMED NUR	İmza	
Doğum Yeri	GALKAİO- MUDUG- SOMALI		
Doğum Tarihi	04.10.1991		
Medeni Durumu	BEKAR		

### Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Yetimhane	İlk Okul	Somali	2003
Ortaöğretim	Haji Ali Bihi	Orta Okul	Somali	2007
Lise	Haji Ali Bihi lisesi	Lise	Somali	2011
Lisans	1.Ondokuz Mayıs Ün. 2. Anadolu Üniversitesi	1. İlahiyat Fak. 2. İşletme Fak. Açık Öğretim	1.Samsun 2. Eskişehir	2016
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Ün.	Din Sosyolojisi	Konya	2019
İlgili Alanlar	*Sporun her çeşidi * Okuma ve Araştırma*Seyahat* Sosyal Faaliyetler			
Aldığı Ödüller	<ul style="list-style-type: none"><li>• 2013- 2016 Anadolu Ün. Yüksek Onur Belgesi</li><li>• 2013 Diyanet İşleri Başkanlığı Hafızlık Belgesi</li></ul>			
Hakkında Bilgi Almak İçin Önerileceğim Şahıslar	Prof. Dr. Mehmet AKGÜL Meram\ KONYA			
Tel- Epost	5535700331 <a href="mailto:xiddig213@gmail.com">xiddig213@gmail.com</a> <a href="mailto:qaasim213@hotmail.com">qaasim213@hotmail.com</a>			